

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 56/2020

Kansalaisten susisuhde

Selvitys

Jani Pellikka ja Juha Hiedanpää

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2020

Kansalaisten susisuhde

Selvitys

Jani Pellikka ja Juha Hiedanpää

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2020

Viittausohje:

Pellikka, J. & Hiedanpää, J. 2020. Kansalaisten susisuhde. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 30 s.

Jani Pellikka, ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0002-1293-9117>

ISBN 978-952-380-019-9 (Painettu)

ISBN 978-952-380-020-5 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-020-5>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Jani Pellikka & Juha Hiedanpää

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2020

Julkaisuvuosi: 2020

Kannen kuva: Esko Inberg

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Jani Pellikka & Juha Hiedanpää

Luonnonvarakeskus, Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki

Sudet ja niiden kannanhoito kiinnostavat laajasti suomalaisia. Susi herättää voimakkaita tunteita ja kannanhoito ristiriitoja, joiden käsittely saa paljon julkista keskustelua eri tiedotusvälineissä.

Yleisen tilannekuvan tuottamiseen, kannanhoidon evästämiseen ja eri tutkimusprojektien kysymyksenasetteluihin vastaamaan on Suomessa tehty 2010-luvulla useita 18–79-vuotiaiden kansalaisten su-suhdetta ja susikannan hoitoa käsitteleviä kansalaiskyselyitä. Kyselyjen ensisijaiset tarkoitukset ja alueelliset kattavuudet ovat olleet niissä osin erilaiset, mutta joiltakin osin niissä on käsitelty samoja teemoja yhteneväisin mittarein. Vuonna 2014 toteutettiin silloisen Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (nyk. osa Luonnonvarakeskusta) ja Suomen riistakeskuksen yhteistyönä monipuolisesti eri teemoja käsittelevä kansallinen susikysely. Sitten vuonna 2016 ja 2020 on tehty teemoiltaan rajatut kyselyt, ensimmäinen kansallisena, ja toinen Poronhoitoalueen eteläpuolista Manner-Suomea käsittelevänä. Varhaisimmat kaksi kyselyaineistoa keräsi verkkokyselyllä Taloustutkimus Internet-paneelisteiltaan, viimeisimmän Bilendi Oy omilta Internet-paneelisteiltaan. Kerätty kyselyaineisto luo yleiskuvaa siitä, miten susi koetaan, millaiseksi eläimeksi se mielletään, ja kenen arkeen susiasioiden hoidolla on yhtymäkohtia. Tässä raportissa etsitään vastauksia näihin kysymyksiin ja keskitytään erityisesti 2019–2020 tilanteeseen, jolloin alkoi Luonnonvarakeskuksen koordinoima SusiLIFE-projekti, jonka lähtötilannemittauksena toteutettiin tämä viimeisin kysely.

Analyysin tulokset havainnollistavat sen, että kannanhoitoa pidetään yleisesti hankalana. Viimeisimmän mittauksen mukaan suurpetopelko on voimistunut, ja se vaihtelee jonkin verran väestöryhmittäin ja yhdistyy osin käsityksiin sudesta eläimenä. Susi on monelle huolenaihe, mutta verrattain harva kansalaisista kokee suden suurimmaksi omaan lapseen tai koti- ja seuraeläimiin kohdistuvista riskitekijöistä. Käsitteitä ja ilmapiiriä luovat osaltaan tiedotusvälineet. Kansalaiset seuraavat susiuutisointia ja yhteiskunnallista keskustelua verrattain aktiivisesti ja pitävät erityisesti kansallisten tiedotusvälineiden susiuutisointia luotettavana. Vuosien välisten muutoksen vertailu viittaa siihen, että verkon palveluja hyödynnetään enenevästi, ja aktiivisimmat seuraavat myös keskustelualustoja ahkerasti. Sanomalehdet ovat edelleen seuratuin ”susimedia”. Susikannan hoidon toimijoista etenkin Suomen riistakeskus, Luke ja Poliisi nähdään luotettavina toimijoina ja tiedonlähteinä. Aineistolähteinä vapaaehtoisten kirjaamia susihavaintoja, susien DNA-näytteitä ja etenkin susien GPS-paikannustietoja pidetään Suomessa pääsääntöisesti luotettavina.

Laillisen kannanhoidon haasteeksi on Suomessa muodostunut susien laitton tappaminen. Kansalaisten sille antama jonkinasteinen tuki on viimeisimmän kyselyn mukaan aiempaa yleisempää. Susialueilla tämä tuki on kerätyn aineiston mukaan suhteellisesti vain hieman yleisempää kuin muualla. Kyselyt tuovat kaiken kaikkiaan esille, että kannanhoidon paikallisia vaikutusmahdollisuuksia olisi kansalaisten mukaan vahvistettava suhteessa EU:n vaikutusmahdollisuuksiin. Myös kyselyvastaajat ovat itse valmiita tarttumaan konkreettiseen kannanhallintaan. Viimeisimmän kyselyn yhteydessä vastaajilta tiedusteltiin halua osallistua tutkijoiden vetämään kansalaisraatiin, ja peräti noin viidennes ilmaisi tähän halukkuuttaan.

Asiasanat: susi, kannanhoito

Abstract

Jani Pellikka & Juha Hiedanpää

Natural Resources Institute Finland (Luke), Latokartanonkaari 9, FI-00790 Helsinki

Wolves and wolf management raise and provoke a lively discussion, and wolf issues are of widespread interest to citizens in Finland. The theme evokes strong emotions and positional contradictions, and the news related to wolves receives a lot of publicity in various news media.

In the 2010s, several surveys were conducted in Finland on the relationship between adult citizens and wolves, and the management of the wolf population. The main purpose of this was to produce a general picture of the situation, to support the planning process of the wolf management, and to answer research questions from research or development projects. The priorities and regional coverage of these surveys have been different in some respects, but they have partially addressed the same themes with consistent question and response alternatives. In 2014, a national wolf survey on various topics was carried out in co-operation between the Game and Fisheries Research Institute (now part of the Natural Resources Institute Finland, Luke) and the Finnish Wildlife Agency. Since then, in 2016 and 2020, surveys with a more restricted scope have been conducted. The first survey covered the whole Finnish population aged 18–79 years, and the second the population at a similar age range on mainland Finland south of the reindeer husbandry area. The earliest two online survey data were collected by Taloustutkimus from its Internet panelists/panellists. The latest was collected by Bilendi Oy from M3P-Internet panelists/panellists. The collected questionnaire data creates an overview of how the wolf is perceived (feelings), what kind of animal it is perceived to be (abilities), and whose everyday life is affected by the coexistence with the wolves. This report seeks answers to these questions and focuses in particular on the situation in 2019–2020, when the SusiLIFE project, coordinated by the Natural Resources Institute Finland, began.

The results of the analysis illustrate that the specific challenge of wolf management in Finland is the common (and probably growing) fear of large carnivores. It varies somewhat by population segments and is partly associated with perceptions of the wolf as an animal. The wolf is a concern for many, but for a few citizens it is perceived as the greatest perceived risk factor for their own child or domestic and companion animals. The media contributes to this perception and atmosphere. Citizens are relatively active in following wolf news and public debate, and they find wolf news in the national media to be reliable. A comparison of the change between the years suggests that the Internet services are being used more and more, and those the most active citizens also follow the discussion platforms actively. Newspapers are still the most followed 'wolf media'. Among the actors in the management of the wolf population, especially the Finnish Wildlife Agency, Luke, and the Police, are regarded as reliable actors and sources of information. Citizens regard data sources, namely wolf observations recorded by volunteers, wolf DNA samples, and especially GPS location data of wolves, as reliable to support wolf management. Another challenge of wolf management in Finland is the illegal killing of wolves. According to the latest survey, its acceptance is rather common and increasing. Surveys show that there is a need for more local opportunities for influencing to influence wolf management — at the expense of the EU. Respondents are also prepared for such opportunities. In the most recent survey, respondents were asked about their willingness to participate in a citizen-led panel, and as many as about a fifth expressed a willingness to do so.

Keywords: wolf, wolf management

Sammanfattning

Jani Pellikka & Juha Hiedanpää

Naturresursinstitutet, Ladugårdsbågen 9, FI-00790 Helsingfors

Intresset för vargen och vargbeståndsförvaltningen är stort bland finländarna. Vargen väcker starka känslor, och beståndsförvaltningen ger upphov till konflikter vars hantering får stor uppmärksamhet i olika massmedier.

För att ta fram en allmän lägesbild, skapa en grund för beståndsförvaltningen och svara på frågeställningar inom olika forskningsprojekt har det i Finland under 2010-talet genomförts flera medborgarenkäter bland 18–79-åringar om medborgarnas relation till vargen och om beståndsförvaltningen. De primära syftena med enkäterna och deras geografiska omfattning har till dessa delar varit olika, men till vissa delar har enkäterna behandlat samma teman med enhetliga indikatorer. År 2014 genomfördes en nationell vargenkät kring många olika teman i samarbete mellan dåvarande Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet (numera en del av Naturresursinstitutet) och Finlands viltcentral. Åren 2016 och 2020 gjordes enkäter kring mer begränsade teman. Den första var en nationell enkät och den andra behandlade Fastlandsfinland söder om renskötselområdet. Materialet i de två första enkäterna samlades in av Taloustutkimus genom en webbenkät bland dess internet-paneldeltagare och i den senaste enkäten av Bilendi Oy bland dess internet-paneldeltagare. Det insamlade enkätaterialet ger en helhetsbild av hur vargen upplevs, vilken typ av djur vargen uppfattas som och vilka som i sin vardag har beröringspunkter med hanteringen av vargfrågor. I denna rapport söks svar på dessa frågor och fokus ligger särskilt på situationen 2019–2020 då man inledde projektet VargLIFE som samordnas av Naturresursinstitutet. Den senaste enkäten genomfördes för att fastställa utgångsläget för VargLIFE.

Resultaten av analysen visar att beståndsförvaltningen generellt sett anses vara komplicerad. Enligt den senaste mätningen har rädslan för stora rovdjur tilltagit, och den varierar något mellan olika befolkningsgrupper och är delvis förknippad med uppfattningarna om vilken typ av djur vargen är. Vargfrågan bekymrar många, men förhållandevis få medborgare upplever att vargen är den största riskfaktorn när det gäller de egna barnens eller hus- och sällskapsdjurens säkerhet. Massmedierna bidrar till att skapa uppfattningarna och klimatet. Medborgarna följer nyhetsrapporteringen om varg och samhällsdebatten relativt aktivt och anser att särskilt de nationella massmediernas nyhetsrapportering om varg är tillförlitlig. En jämförelse mellan åren indikerar att internettjänster utnyttjas i tilltagande grad och att de mest aktiva även följer diskussionsforum flitigt. Dagstidningar är alltså mest följda "vargmediet". Bland aktörerna inom vargbeståndsförvaltningen anses särskilt Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet och polisen vara tillförlitliga som aktörer och informationskällor. I Finland anser man i regel att vargobservationer registrerade av frivilliga, DNA-prover från varg och GPS-spåringsdata om varg är tillförlitliga materialkällor.

För den lagliga beståndsförvaltningen har olagligt dödande av varg blivit en utmaning i Finland. Det finns ett visst stöd för detta bland medborgarna och stödet har enligt den senaste enkäten blivit mer utbrett. I vargområden är detta stöd relativt sett endast lite mer allmänt än på andra håll, enligt det insamlade materialet. Sammantaget lyfter enkäterna fram att de lokala möjligheterna att påverka beståndsförvaltningen enligt medborgarna bör stärkas i förhållande till EU:s påverkansmöjligheter. Även enkätbesvararna är beredda att själva ta itu med konkret beståndsförvaltning. I samband med den senaste enkäten fick svarspersonerna frågan om de skulle vilja delta i ett forskarlett medborgarråd och så många som ungefär en femtedel uppgav att de var villiga att delta.

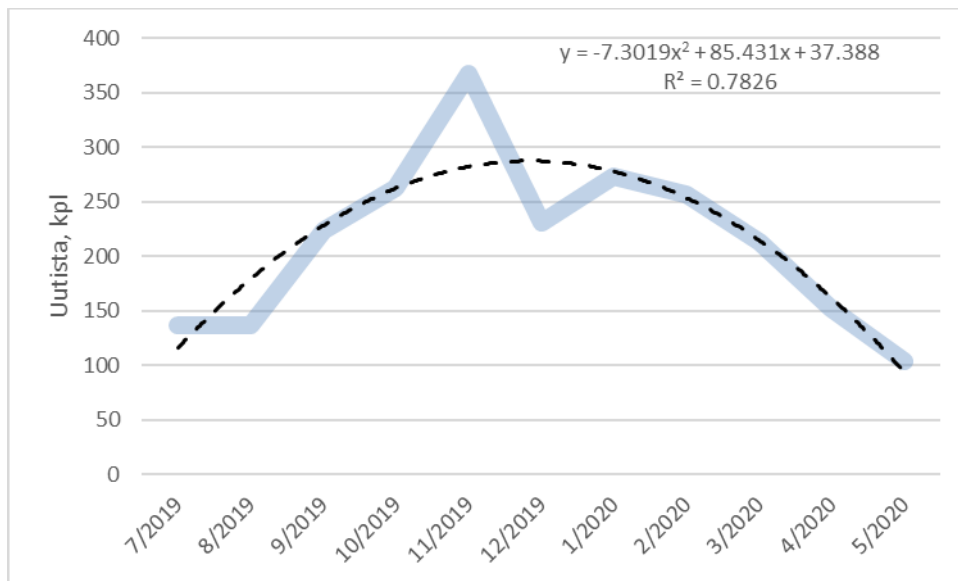
Ämnesord: varg, beståndsförvaltning

Sisällys

1. Johdanto	7
2. Aineisto ja menetelmät	9
2.1. Kyselyaineistot	9
2.2. Analysointi	9
3. Tulokset	11
3.1. Millaisia tuntemuksia suden kohtaaminen herättää?	11
3.2. Millaisia uskomuksia kansalaisilla on susista eläiminä?.....	15
3.2.1. Susiasioiden seuraaminen ja tiedonhankinta	17
3.2.2. Luottamus tiedotusvälineisiin, tiedontuottajiin ja aineistolähteisiin	19
3.2.3. Käsitteitä laittomasta sudenpyynnistä	21
3.3. Kenen arkeen susilla ja susiasioiden hoidolla on vaikutuksia?	24
3.3.1. Luontoaktiviteetit.....	24
3.3.2. Koti- ja tuotantoeläimet.....	25
3.3.3. Lapset	25
3.3.4. Oma koira kytkemättömänä metsässä	25
3.4. Vaikutusvalta.....	26
4. Johtopäätökset.....	27
Viitteet	30

1. Johdanto

Sudet ja niiden kannanhoito kiinnostavat laajasti kansalaisia ja aihepiiri saa nykyisin paljon näkyvyyttä suomalaisissa tiedotusvälineissä. Vuonna 2019 alkaneen SusiLIFE-projektin verkkomediaseurannan mukaan luonnossa eläviä susia ja niiden kannanhoitoa käsitteleviä tai vähintäänkin sivuavia uutisia esiintyi heinäkuun 2019 ja kesäkuun 2020 välillä suomalaisissa verkkomedioissa runsaat 2400 kappaletta (SusiLIFE-projekti, julkaisematon). Tiedotusvälineiden omien lukijaseurantojen mukaan susiuutisia luetaan erittäin aktiivisesti (esim. MT 29.12.2019; TS 31.12.2019; Kalajokilaakso 31.12.2019).

Kuva 1. Villiä sutta tai sen kannanhoitoa koskevien tai sivuavien verkkouutisten määrä Suomessa medioittain summattuna kuukausittain aikavälillä heinäkuu 2019 – toukokuu 2020. Saman uutisen esiintyminen useissa eri tiedotusvälineissä tulkitaan erillisenä. Katkoviiva esittää aineistoon sovitetun toisen asteen yhtälön.

Suden saamaa huomiota ja yhteiskunnallista keskustelua rytmittää osaltaan vuodenaika – syys- ja talviaikaan suden läsnäolo on näkyvintä, kun lumi paljastaa susien liikkeitä, riistakamerat taltioivat susia niiden kulkureiteiltä tai saalislajien ruokintapaikoilta, ja kun erilaisten luontoaktiviteettien harjoittajia on runsaasti liikkeellä samoilla metsäalueilla kuin sudet. Toisaalta mediahuomion rytmittäjiä näyttävät osaltaan olevan yksittäiset susihavainnot asutuksen tuntumassa, jotka osaltaan aktivoivat keskustelua sudelle tyypillisestä käyttäytymisestä ja oikeasta paikasta (määrittelystä, esimerkiksi Lähdesmäki 2020). Myös vuosittainen kanta-arvioiden tai vahinkotilastojen valmistuminen suuntaavat huomiota susiin ja kannanhoitoon.

Etenkin hoitosuunnitelmien valmisteluvaiheessa kansalaisten kokemuksia ja käsityksiä on kartoitettu erilaisilla kyselyillä. Näitä Suomessa on 2010-luvulla tehty suden osalta vuonna 2014, jolloin valmis-teilla oli sudenhoitosuunnitelman päivitys (esim. Hiedanpää et al. 2016, Salo et al. 2017, Sandström et al. 2018). Seuraavan kerran kansalaiskysely toteutettiin vuonna 2016, jolloin kiinnostuksen kohteena oli tilanteen kartoitus hoitosuunnitelman valmistuttua ja monien sen toimenpiteiden käynnistyttyä. Viimeisin sutta koskeva kansalaiskysely toteutettiin vuoden 2020 alussa, muutama kuukausi vuoden 2019 susikannan hoitosuunnitelman päivityksen valmistuttua ja Luonnonvarakeskuksen koordinoiman SUSILIFE-projektin käynnistyttyä.

Teoreettisesti vuoden 2020 kysely rakentui kolmen käsitteen varaan: tunne, uskomus ja hallinta. Tunteet ovat kaiken kokemisen ja ymmärtämisen perustana. Sisäisten tai ulkoisten olosuhteiden

muutokset aktivoivat kehon pyrkimyksen pitää yllä tasapainoa (Damasio 2012). Henkilö voi tulla tietoiseksi kehollisista emootioistaan (engl. emotions), jolloin kyse on tunteista (engl. feeling). Ne voivat olla ensisijaisia tai toisijaisia. Ensiksi mainittuja ovat esimerkiksi pelko ja ilo, ja jälkimmäisiä kiukku ja turhautuminen. Jälkimmäisiä kutsutaan myös sosiaalisiksi tunteiksi. Uskomukset rakentuvat tunteusten ja kokemusten varaan (Hiedanpää & Bromley 2016). Tiedosta poiketen uskomukset ovat eräänlaisia toimintavalmiuksia. Yksilöiden ja tilastollisten joukkojen uskomukset, tieteellinen tieto ja olemassa olevat yhteiskunnalliset järjestelyt luovat perustan ympäristön ja luonnonvarojen hallinnalle, esimerkiksi susikannan hoidon toimivuudelle ja hyväksyttävyydelle. Toimijoiden välinen luottamus ja toimijoiden sitoutuneisuus yhteisiin päämääriin ovat edellä mainittujen suhteiden seurausta (Hiedanpää & Pellikka 2012).

Suteen ja kannanhoitoon liittyvät tuntemukset, kokemukset ja uskomukset, sekä näihin sidoksissa oleva suuri medianäkyvyys herättävät kysymyksen, millainen on kansalaisten susisuhde. Kerättyjen kyselyaineistojen pohjalta kuvaamme suomalaisten susisuhdetta, ja vastaamme kysymyksiin, 1) millaisia tuntemuksia susi herättää, 2) millaisia uskomuksia kansalaisilla on susista eläiminä, 3) millaisia tietolähteitä kansalaiset seuraavat ja mihin niistä luottavat, 4) miten käsitykset sudesta ja kannanhoidosta yhdistyvät salametsästyksen hyväksyntään, ja 5) kenen arkeen susilla ja susiasioiden hoidolla näyttää erityisesti olevan yhtymäkohtia. Tässä raportissa keskitytään erityisesti vuosien 2019–2020 vaihteen eli SusiLIFE-projektin alkamishetken tilanteeseen. Tämä kansalaiskysely toimii alkumittauksena projektin lähtötilanteelle. Kysely on tarkoitettu soveltuvin osin toistaa projektin loppupuolella.

2. Aineisto ja menetelmät

2.1. Kyselyaineistot

Vuoden 2020 kysely. Keskeisen aineistolähteen tälle raportille muodostaa 31.1.–10.2.2020 kerätty kyselyaineisto. Bilendi Oy toteutti SusiLIFE-projektin toimeksiantona tiedonkeruun omalla kyselytyökälyllään M3Panelin jäsenille, joiden oletetaan edustavan väestöä. Otos käsitti vähintään 18-vuotiaita suomalaisia panelisteja Poronhoitoalueen eteläpuolelta. Suomi jaettiin ennen satunnaisotosten muodostamista kahteen ositteeseen. Ensimmäisen niistä muodostivat yhdessä 61 kuntaa, joissa oli vuonna 2019 TASSU-tietojärjestelmän mukaan vähintään 50 susihavaintoa (jäljempänä ”Susikunnat”). Toisen niistä muodostivat 208 kuntaa, joissa havaintoja oli edellisiä vähemmän tai ei lainkaan (jäljempänä ”Muut” kunnat). Molemmista ositteista tavoiteltiin ja saatiin koottua samansuuruisen 1000 vastaajan lukumäärä, jolloin vastanneita oli yhteensä 2000. Susikuntien panelisteille lähetettiin kaksi muistutusta ennen kuin tavoiteltu vastaajamäärä toteutui, muiden kuntien panelisteille ei lähetetty muistutuksia. Kaiken kaikkiaan vastaamaan kutsutuista 23 % osallistui kyselyyn.

Alustavasti kyselylomakkeen teemoja hahmoteltiin Tuusulan Gustavelundin työpajassa marraskuussa 2019 ja jatkotyöstö tapahtui työryhmässä, johon kuului kirjoittajien lisäksi Suomen riistakeskuksen Mikael Luoma. Lyhyeksi tarkoitetun kyselyn teemoiksi valikoituivat susiasioiden seuraaminen (kanavat), luottamus aineisto- ja tietolähteisiin sekä toimijoihin, pelkojen ja elämysten kokeminen, laittoman pyynnin (perusteluiden) hyväksyntä, sekä toimijoiden nykyiset ja toivotut vaikutusmahdollisuudet.

Tausta-aineistona ovat vuoden 2014 ja 2016 kyselyt. Vuosien 2014 ja 2016 tiedonkeruissa tavoiteltiin yhteensä noin 1600 Taloustutkimuksen internetpaneelin jäsentä vastaajiksi. Edellisessä vastauksia kertyikin Taloustutkimuksen keräämänä $n = 1618$ ja jälkimmäisessä $n = 1665$. Otos koostui molempina vuosina 18–79-vuotiaista suomalaisista. Suomi jaettuna vuoden 2014 osalta kahteen ositteeseen, ”Susikunnat” ja ”Muut” kunnat samalla periaatteella kuin vuonna 2020. Vuonna 2016 ($n = 1665$) Suomea ei lähtökohtaisesti ositettu, mutta vastaajien kotikuntatiedolla on erotettavissa vastaava kuntajako susihavaintojen mukaisena kuin muissakin kyselyissä. Ensimmäisen kyselyn toimeksiantajia olivat Luke & Suomen riistakeskus, ja jälkimmäisessä Suomen riistakeskus. Vuoden 2014 kyselyn rakensivat RKTL:n FITPA-projektin tutkijat yhdessä Suomen Riistakeskuksen asiantuntijoiden kanssa, pääosin työryhmässä (Juha Hiedanpää, Mikael Luoma, Jani Pellikka), pilottitestaus 50 panelistilla. Vuoden 2016 kyselyn valmistelivat pääosin Suomen riistakeskuksen asiantuntijat vuoden 2014 kyselyn pohjalta.

Kaikkien kolmen kyselyn yhteiset teemat olivat susiasioiden seuraaminen, omakohtaiset susikokemukset, pelkojen ja elämysten kokeminen, sekä sutta eläimenä koskevat käsitykset. Kaikkina kyselyvuosina on myös esitetty kysymyksiä koskien laittoman sudenpyynnin hyväksyttävyyttä.

2.2. Analysointi

Vastauksia yleistettäessä ositteittain perusjoukkoon vastaajia on painotettu ikäluokan ja sukupuolen suhteen ja vertailuja tehtäessä rajattu tarkastelu samaan osaan väestön ikäjakaumaa eli 18–79-vuotiaisiin. Mitattujen muuttujien ja vuosien välisten erojen tilastollisessa testaamisessa on käytetty useita tilastollisia testejä, jotka ilmenevät tulosten yhteydessä. Luottamusvälit esittäessä prosentiosuuksien yhteydessä perustuvat binomijakauman osuuksien Clopper-Pearsonin (exact)-testiin, jossa esitettävän luokan osuutta suhteutetaan kaikkien muihin luokkien yhteisosiin. Kansalaisten jakautumista eri tavoin toimivien, ajattelevien tai tuntevien ihmisten osajoukkoihin on kuvattu latenttien luokkien analyysin (LCA) avulla. Siinä tarkasteltavien osajoukkojen määrä valittiin informaatiokriteerien (AIC, BIC, entropia) ja tulkinnaltaan käyttökelpoisen jaon pohjalta. Luokittelut tehtiin SAS-ohjelmiston Proc Clprocduurin avulla, ja luokittelun tuloksena syntyneisiin osajoukkoihin liitettiin demografisia muuttujia

ns. distal-analyysin avulla. Siinä osajoukkoon kuulumisen luokitteluepävarmuus huomioitiin demografisten muuttujien jakaumia muodostettaessa BCH-menetelmällä (proportional assignment; Dziak et al. 2017).

3. Tulokset

3.1. Millaisia tuntemuksia suden kohtaaminen herättää?

Ennakoitu pelko. Vuosien 2014, 2016 ja 2020 kyselyissä kartoitettiin kahden ensisijaisen perustunteen, pelon ja ilon, kokemista. Pelkokysymys muotoiltiin soveltaen Bixlerin ym. (1995) ajatusta siitä, että vastaajalle esitetään hypoteettinen mutta hänelle tuttu metsään sijoittuva tilanne. Kysimme kyselyyn osallistujilta, ”Kuinka paljon pelkää seuraavia asioita luonnossa liikkuessasi?” Ennakoitua pelon asetta kohdattaessa niitä metsässä tiedusteltiin joukolta lajeja, joista osan oletettiin edustavan mahdollisimman vähän pelottavia lajeja (esim. mäyrä), ja osan edustavan vaihtelevan pelottavia (ehkä suttakin pelottavampia) lajeja, kuten karhu ja puutiaiset. Tällä tavoin pyrittiin asemoimaan sutta kohtaan ilmaistu pelko muita lajeja kohtaan ilmaistuun pelkoon.

Vuoden 2020 kyselyn mukaan kansalaisista noin 35,1 % (95 % lv. 33,8–36,7 %) ennakoivat suden kohtaamisen paljon tai erittäin paljon pelottavaksi. Kohtaamista ei arvellut pelkäävänsä lainkaan noin viidesosa (20 %) väestöstä, ja noin 41 % ilmaisi kohtaamisen voivan olla vähän tai jonkin verran pelottava. Molemmissa mitta-asteikon ääripäissä näyttää tapahtuneen edellisiin mittauksiin nähden muutosta: Vielä vuonna 2016 paljon tai hyvin paljon pelkääviä ihmisiä oli arviolta 21 % (95% lv. 19,5–22,5 %), ja ei-pelkääviä 33 % (95% lv. 31,5–34,5 %).

Miten suden kohdalla havaittu muutos vertautuu verrokkilajeihin? Mäyrää ei pidetty juuri lainkaan pelottavana, kuten ennakoitiinkin. Vuoden 2014 että 2016 kyselyjen mukaan suomalaisista 73 % (95 % lv. 71,5–74,5%) ennakoivat, ettei mäyrän kohtaaminen olisi lainkaan pelottava (taulukko 1). Sudella havaitun kehityksen tavoin myös mäyrän kohtaamiseen liitetty pelko muuttui tilastollisesti merkitsevästi tultaessa vuoteen 2020, jolloin ei-pelkäävien osuus pieneni 57,8 %:iin (95% lv. 56,33–59,3 %). Vastavasti vähän tai jonkin verran mäyrää pelkäävien kansalaisten osuus kasvoi.

Karhun oletettiin ennakkoon edustavan lajia, joka olisi liki yhtä pelottava tai jopa pelottavamiksi koettu kuin susi. Kaikkien kolmen kyselyvuoden aineistojen mukaan karhut ovat kansalaisista susiakin pelottavampia (taulukko 1). Karhua pelkää paljon tai hyvin paljon noin 42,4 % (95 % lv. 40,9–43,9 %) 18-79 -vuotiaista suomalaisista. Kuten suden ja mäyrän kohdalla, näyttää myös karhun osalta siltä, että ei-pelkäävien osuus on vuosien välillä pienentynyt, ja erittäin paljon pelkäävien osuus kasvanut. Puutiainen on liki yhtä pelottavaksi koettu kuin karhu, ja myös sen osalta näyttää kehitys samansuuntaiselta kuin edellä mainituilla lajeilla: paljon tai hyvin paljon pelkoa puutiaisen pelkoa ilmaisevia oli 43 %

Taulukko 1. Ennakoitu mäyrän, suden ja karhun metsässä kohtaamisen pelottavuus %-väestöstä. Huomaa, että vuoden 2020 aineisto käsittää vain Poronhoitoalueen eteläpuolisen väestön.

	Mäyrä 2014	Mäyrä 2016	Mäyrä 2020	Susi 2014	Susi 2016	Susi 2020	Karhu 2014	Karhu 2016	Karhu 2020
En pelkää	72,6	73,3	57,8	33,4	33,3	19,9	25,1	24,1	14,2
Pelkään vähän	12,2	14,4	17,9	23,9	25,7	20,1	24,2	24,5	17,0
Pelkään jonkin verran	7,4	6,3	11,7	17,1	15,3	21,0	20,9	20,8	21,9
Pelkään paljon	2,5	1,4	5,4	10,1	11,0	15,9	12,3	13,3	19,0
Pelkään erittäin paljon	1,8	1,0	2,4	12,1	10,2	19,2	14,6	13,1	25,1
En osaa sanoa	3,5	3,6	4,7	3,2	4,6	3,9	2,8	3,8	2,9

Vastaajille esitetty kysymys: ”Kuinka paljon pelkää seuraavia asioita luonnossa liikkuessasi?”

Poronhoitoalueen eteläpuolisen Suomen väestössä vuonna 2020, kun vastaava osuus vuonna 2016 koko Manner-Suomen väestössä oli 38 %.

Susi- ja karhupelkoa ilmaisevilla kyselyvastauksilla on muihin lajeihin nähden vahva korreloituminen kunakin vuonna annetuista vastauksista (esim. susipelko vs. karhupelko Spearmanin järjestyskorrelaatio $r_s = 0,834$ (vuonna 2014); $r_s = 0,794$ (vuonna 2016); $r_s = 0,786$ (vuonna 2014)). Sama ilmiö havaitaan susi- ja ilvespelkoa ilmaisevien vastausten välillä ($r_s = 0,693$ (vuonna 2014); $r_s = 0,651$ (vuonna 2016); $r_s = 0,679$ (vuonna 2020)). Tämä viittaa siihen, että samat ihmiset pelkäävät usein kaikkia kolmea suurpetoa, jonka vuoksi olisi perusteltua käyttää termiä suurpetopelko. Vaikka kyselyjen perusjoukot ovat hieman erilaiset ja perustuvat eri paneeleista saatuihin vastauksiin, näyttää suurpetopelko ja yleisemmin mahdollisesti myös muut eläimiin liittyvät pelot voimistuneen viimeisten vuosien aikana.

Jos vuoden 2020 vastaajat ja yleistäen kansalaiset jaetaan viiteen erilaiseen osajoukkoon tai ryhmään sen mukaan, minkä kaikkien lajien kohtaamisen he arvioivat voivan olla pelottavaa, on yleisimmälle niistä annettavissa nimi ”Lievästi suurpetopelkoiset” (37 % väestössä; taulukko 2). Tähän ryhmään kuuluvat ovat todennäköisemmin miehiä kuin naisia, useimmin aikuisväestöön (25–64-v.) kuuluvia ja liki yhtä todennäköisesti susialueiden kuin muidenkin alueiden asukkaita (huomaa että asukasmäärät ovat erilaiset).

Toiseksi yleisin väestöryhmä on ns. ”ei-petopelkoiset” (n. 20 % väestöstä, taulukko 2). Tässä ryhmässä suurpelot eivät sanottavasti pelota, mutta puutuisia pelätään jonkin verran. Tähän ryhmään kuuluu erityisen usein miehiä, ja harvoin naisia. Susialueilla ryhmän edustajia on yhtä todennäköisesti kuin muualla.

Kolmanneksi yleisin väestöryhmä on ”Vahvasti suurpetopelkoiset” (20 % väestöstä, taulukko 2). Ryhmään kuuluvat ovat erityisen usein naisia, lähes yhtä todennäköisesti susialueiden kuin muiden alueiden asukkaita. Tässä väestöryhmässä asuin ympäristöjen (taajama, ...harvaan asuttu maaseutu) jakauma ei poikkea muiden ryhmien vastaavasta jakaumasta, ja kotitalouden koostumus ei eroa muiden ryhmien koostumuksesta. Itä-Suomessa tämän profiilin edustajia on suhteellisen vähän.

Neljänneksi yleisimmässä ”Kaikki pelottaa jonkin verran” -väestöryhmässä (19 % väestöstä) ainakin kyselyssä käsitellyistä lajeista lähes kaikki pelottaa ainakin jossakin määrin. Väestöryhmän edustajat ovat useammin naisia kuin miehiä, ”vahvasti suurpetopelkoiset”-väestöryhmän tavoin suhteellisen usein vähintään 65-vuotiaita ihmisiä. Väestöryhmään kuuluvia asuu liki yhtä todennäköisesti susialueilla kuin muualla.

Viides väestöryhmä on ihmiset, jotka eivät osaa tai halua ennakoita pelkoa esittämämme kysymyksenasettelun mukaisella tavalla. Heitä on väestössä 3 % (taulukko 2), ja leimallisen usein he asuvat muualla kuin susialueilla, ja heidän koulutustasonsa on muita neljää väestöryhmää harvemmin korkea-aste.

Ennakoitu elämys (tai ilo). Samoissa kyselyissä on vastaajilta tiedusteltu pelkomittauksen tapaan myös elämystä, ts. ennakoiko nauttivansa suden kohtaamisesta. Verrokkilajeina tässä osiossa sudelle ovat olleet muun muassa arkisen neutraaleiksi tai elämyksellisiksi oletetut kohtaamiset oravan kanssa, ja vastaavasti erikoiseksi ja mahdollisesti jännittäviksi oletetut kohtaamiset ilveksen kanssa.

Taulukko 2. Suurpetopelko väestöryhmittäin vuoden 2020 kyselyaineiston mukaan. Symbolit: ***= $P<0,001$; **= $P<0,01$; *= $P<0,05$; "Ns" = ei-merkittävä ero 95 %:n luottamusvälillä.

Muuttuja	Luokka	Lievästi suurpetopelkoiset	Ei-petopelkoiset	Vahvasti suurpetopelkoiset	EOS	Kaikki pelottaa (vähän)	Til. merk. ero (Wald)
Sukuoli	Nainen	42*	33**	77**	59	58	***
	mies	58	67	23	41	42	
Ikäluokka (yht. molemmat sukupuolet)	< 25	10	8	8	5	14	Ns.
	25-44	33	32	25	34	25	*
	45-64	33	37	32	31	25	*
	65+	24	23	35	30	36	***
Koulutusaste	Perus	12	13	15	22	14	Ns.
	keski	53	50	57	63	56	Ns.
	korkea	35	37	28	15*	30	**
Asuin-ympäristö	Taajama	69	71	73	75	71	Ns.
	kylä tai pienkylä	19	14	17	14	17	Ns.
	Harv. maaseutu	12	15	10	11	12	Ns.
Susikunta	on	51	50	52	30	49	Ns.
	ei	49	50	48	70	51	
Kotitalous	1-hengen talous	30	34	30	43	31	Ns.
	2-henk. ilman lapsia	40	45	45	37	45	Ns.
	Yksi huoltaja ja lapsi(a)	5	4	4	7	3	Ns.
	Kaksi huoltajaa ja lapsi(a)	25	17	21	13	21	Ns.
Lääni (miten jakautuvat Suomeen)	Itä	16	16	11	4	14	*
	Etelä	23	25	30	33	25	Ns.
	Länsi	44	42	44	48	42	Ns.
	Pohjoinen	17	17	15	15	19	Ns.

Väestöryhmien luokittelu on tehty lajien hirvi, ilves, karhu, mäyrä, susi ja puutiainen kohtaamista koskevia pelkotasoja ilmaisevien vastausten (manifestimuuttujien) pohjalta. Numeroarvon perässä ilmaistu *-symboli ilmaisee sen, että arvo poikkeaa tilastollisesti merkittävästi suhteessa kaikkiin muiden väestöryhmien vastaaviin arvoihin.

Kerätyn aineiston mukaan kansalaisten on ylipäätään pelkoa vaikeampi hahmottaa ja ennakoita suurpetojen kohtaamisen elämyksellisyyttä. Kaikkina kolmena kyselyvuonna "En osaa sanoa" -vastausten osuus on ollut suuri (taulukko 3). Selvin kanta useimmalle kansalaiselle on se, etteivät he arvele nauttivansa suden kohtaamisesta lainkaan. Tämä osuus näyttää kasvaneen vuoden 2016 ja 2020 susimittausten välillä selvästi, ja sama suuntaus ilmenee lievempänä myös ilveksellä (taulukko 3). Samaa kehitystä ei kuitenkaan nähdä oravalla – sen kohtaamisen ennakoitu elämys on monelta osin samaa tasoa kuin aiemminkin. Tämä voi viitata siihen, että suurpetopelko on lisääntynyt ja sen kehitys voi heijastua myös siihen, millaisiksi kohtaamisen mahdolliset elämykset ennakoidaan. Susikohtaamisten ennakoitun pelon ja elämyksen järjestysasteikollisten mittausten välillä ilmenee negatiivinen korrelaatio: $r_s = -0,41$ (vuoden 2014 aineistossa); $r_s = -0,377$ (2016); $r_s = -0,369$. Samansuuntainen ilmiö havaitaan myös esimerkiksi ilveksen kohtaamisen ennakoitun pelon ja elämyksen välillä: $r_s = -0,276$ (vuoden 2014 aineistossa); $r_s = -0,222$ (2016); $r_s = -0,306$ (2020).

Taulukko 3. Ennakoitu oravan, suden ja ilveksen metsässä kohtaamisen elämys %-väestöstä. Huomaa, että vuoden 2020 aineisto käsittää vain Poronhoitoalueen eteläpuolisen väestön.

	Orava 2014	Orava 2016	Orava 2020	Susi 2014	Susi 2016	Susi 2020	Ilves 2014	Ilves 2016	Ilves 2020
En nauti	1,7	1,9	2,0	36,0	30,9	54,2	19,2	13,8	26,8
Nautin vähän	5,6	6,6	6,1	8,9	10,6	10,3	9,3	8,7	13,6
Nautin jonkin verran	18,7	17,4	16,3	9,9	9,1	10,4	11,1	13,4	16,8
Nautin paljon	34,7	33,4	32,7	9,0	9,1	8,4	15,6	15,9	16,0
Nautin todella paljon	38,3	39,0	41,1	14,3	15,0	5,3	24,5	27,3	15,1
En osaa sanoa	1,1	1,8	1,8	21,9	25,3	11,4	20,3	20,9	11,6

Vastaajille esitetty kysymys: ”Kuinka paljon nautit seuraavien eläinten kohtaamisesta luonnossa liikkuessasi?”

Toteutuneiden kohtaamisten tuntemukset. Vuosien 2014 ja 2020 kyselyissä on tiedusteltu vastajilta, ovatko he nähneet takavuosina susia, kuulleet niiden ulvontaa tai havainneet niiden jälkiä, jätöksiä tai saaliseläinten jäännöksiä. Kohtaamista ilmentävät havainnot lajimäärityksineen perustuvat vastaajien omiin käsityksiin ja tulkintoihin ja ovat monelta osin varmentamattomia. Olennaista kuitenkin on, miten paljon kansalaisilla tällaisia havaintoja on ja millaisia tunteita ne kokijoissaan herättävät. Vuoden 2014 kyselyssä kohtaamisia raportoineille esitettiin lisäkysymys, jossa kartoitettiin havainnon tekijän muistikuvia omista tunteista havainnon yhteydessä. Mahdollisina tunteina tarjottiin rästitettavaksi yllättyneisyys, ilo, pelko, kiukku, inho ja muu sekä mahdollisuus kuvailla tunne omin sanoin.

Kyselyvastaukset molemmilta kyselyvuosilta tuovat esille sen, että kansalaisille tyypillisin suden kohtaamisen tapa on nähdä suden jälki tai jätös – tämä havaintotyyppi on karkeasti 2–3 kertaa yleisempi kuin muut havaintotyytit. Yleisin muistikuva jälki- tai jätöshavainnontekohetken tunnetilasta oli vuoden 2014 vastaajilla yllättyneisyys (41 %). Selvästi harvinaisempaa ja liki yhtä yleistä oli kokea iloa (20 %), pelkoa (17 %), kiukkoa (17 %), inhoa (14 %), tai jotain muuta (12 %). Vastaajien omin sanoin kirjoittamista kohtaamisen kuvailuista ilmenee, että jälkien näkeminen voi herättää muun muassa mielihäpähaa tai huolta (oman koiran käyttö, lapset jne.), valpastuttaa, herättää uteliaisuutta, kunnioitusta, ja ristiriitaisiakin tuntemuksia: *”Toisaalta aika sykähdyttävä kokemus, toisaalta hieman peloittava”*. (Vuoden 2014 kysely.)

Suden ulvonta niin ikään koetaan yllättäväksi (ulvontaa kokeneilla vastaajilla 34 %). Aineisto on kuitenkin liian pieni tunteiden yleisyyden arviointiin. Vastaajien kuvailussa on mainintoja muun muassa ulvonnin herättämästä huolesta, jännittyneisyydestä, uteliaisuudesta tai surusta.

Suden saalistuspaikan ja saaliseläimen jäännösten löytäminen herätti vastaajissa usein kiukkoa (34 %), yllättyneisyyttä (25 %), inhoa (25 %) tai pelkoa (15 %). Tilannenviritti osan vastaajista jännittyneiksi ja huolestuneiksi (jos esimerkiksi koira mukana ja irti).

Näköhavainto sudesta koettiin paitsi yllättävänä (50 %:lla tilanteen kokeneista), myös joissakin tapauksissa pelottavana (23 %), iloa herättävänä (19 %), tai inhoa/kiukkoa synnyttävänä (12 % molemmissa). Vastaajat kommentoivat näiden kohtaamisten synnyttäneen muun muassa epäuskoa (tilanteessa susi tiellä), raivoa, tai että kokemus oli ”neutraali” (näitä luonnehdintoja oli muissakin havaintotyypeissä). Yksi vastaajista kuvasi myös reaktioidensa tilannesidonaisuutta: *”Havainnointi autosta susien ollessa pellolla ihan ok, jäljet pihassa ja kohtaaminen metsätöistä kävellen palatessa vähemmän mukava kokemus”*. (Vuoden 2014 kysely.)

3.2. Millaisia uskomuksia kansalaisilla on susista eläiminä?

Vuosien 2014 ja 2020 kyselyissä on vastaajilta tiedusteltu väittämien avulla käsityksiä siitä, millaisia eläimiä sudet ovat. Väittämösio oli laajin vuoden 2014 kyselyssä, ja se kattoi samoja teemoja, joita Kupsala et al. (2016) käsitteli kansallisen väestötöksen kyselyvastaajille vuonna 2010 koskien joukkoa eläimiä, ml. sutta. Väittämien muotoon muokkaamamme kysymykset liittyivät eläimen omiin emootioihin eli kykyyn kokea surua, mielihyvää, kiintymystä, vihaa. Täydensimme kartoitettavien ominaisuuksien listaa kognitiivisilla ominaisuuksilla koskien suden älykkyyttä, muistia ja kykyä ennakoida ihmisten aikomuksia (intentioita). Lisäsimme listaan myös käsitykset suden arvaamattomuudesta, käsityksen suden saalistamisesta (vain) välttämättömän tarpeen tyydytyksenä, sekä käsityksestä/tietämyksestä koskien fyysistä suorituskykyä (dispersaalietäisyys), reviiirin puolustamisesta ja koiran ja suden risteymien lisääntymiskykyisyydestä.

Vuoden 2014 kyselymme mukaan selvä enemmistö (79 %) väestöstä on vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä väitteestä, jonka mukaan susi voi kokea kiintymystä laumansa muihin jäseniin (taulukko 4). Lähes yhtä suuri enemmistö (74 % vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä) myös uskoo/tietää susien puolustavan parin tai lauman yhteistä reviiiriä. Suden tunnekykyihin kuuluu kansalaisten enemmistön käsityksen mukaan kyky kokea mielihyvää (65 %). Vähemmistö väestöstä uskoo suden voivan kokea surua (48 %) tai vihaa (41 %), mutta nämäkin uskomukset ovat siis verrattain yleisiä.

Enemmistö väestöstä uskoo suden muistavan jopa vuosien takaisia tapahtumia tai paikkoja (56 % väitteestä vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä), samoin suden kykyyn ”tulkita” ihmisten aikomuksia. Harva kansalainen piti koiraa sutta älykkäämpänä (taulukko 4).

Liki puolet uskoi (49 %) suden tappavan vain välttämättömän perustarpeen (nälän) tyydyttämiseksi. Tuloksista ei voi päätellä, tulkitsevatko kansalaiset välttämättömäksi tarpeeksi esimerkiksi sen, että susi tappaisi saaliseläimiä tulevaisuuteen ruokavarannoksi (ns. surplus). Lähes sama osuus (49 %) vuoden 2014 väestöstä piti sutta arvaamattomana - ja vuoden 2020 vastaajista 58 % (taulukko 4).

Vuosien 2014 ja 2020 väittämien vastauksista syntyy käsitys, että varsin suuri osuus väestöstä arvioi (vastaajista 67–68 % väitteestä vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä), että susi voi menettää ihmisarkuutensa, jos sen ei tarvitse pelätä ihmistä. Vuoden 2020 aineiston uusien väittämien mukaan osa väestöstä ajattelee, että näin on jo osin käynyt (42 %) ja uskoo, että tällaisia susia on jo paljon (47 %). Osa väestöstä kuitenkin uskoo, että ei-toivottuun käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi sopivin karkottamismenetelmin tai estämällä sutta saamasta ravintoa haaskoilta (taulukko 5).

Uskomuksilla on yhteys susitunteisiin. Esimerkiksi vuoden 2020 aineistossa ne vastaajat ennakoivat suden kohtaamisen olevan sitä enemmän pelottavaa, mitä enemmän he yhtyivät väitteeseen ”Susi on eläimenä arvaamaton” (Spearmanin järjestyskorrelaatio $r_s = 0,39$), tai väitteeseen, jonka mukaan ”Ihmisarkuutensa jo liaksi menettäneitä susia on Suomessa paljon” ($r_s = 0,32$).

Taulukko 4. Kansalaisten käsityksiä suden ominaisuuksista vuoden 2014 ja osin myös vuoden 2020 aineistojen mukaan.

Väite	2014 täysin tai jokseenkin toista mieltä	2014 ei samaa eikä eri mieltä	2014 täysin tai jokseenkin samaa mieltä	2014 Ei osaa sanoa	2020 täysin tai jokseenkin toista mieltä	2020 ei samaa eikä eri mieltä	2020 täysin tai jokseenkin samaa mieltä	2020 Ei osaa sanoa
Susi on eläimenä arvaamaton	23,3	15,4	49,4	11,9	18,0	15,5	58,4	8,2
Susi voi menettää luontaisen ihmisarkuutensa, jos sen ei ole syytä pelätä ihmistä	9,7	7,1	68,3	14,9	8,4	12,2	67,0	12,4
Susi voi synnyinreviiriltään lähdeyttyään kulkea jopa 1000 km matkan lisääntymiskumppania ja omaa reviiriä etsiessään	4,5	10,9	55,4	29,1	4,1	13,8	57,0	25,1
Susilauma puolustaa reviiriään muita koiraeläimiä vastaan	2,5	6,8	74,3	16,4				
Koira ja susi voivat paritella ja saada lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä	12,5	8,2	58,2	21,0				
Susi voi muistaa vuosien takaisia tapahtumia (esim. paikat, josta löytänyt kerran ruokaa)	4,8	9,7	55,5	29,9				
Susi voi kokea kiintymystä laumansa muihin jäseniin	3,9	5,0	79,4	11,7				
Koira on älykkäämpi kuin villi susi	35,7	25,3	16,5	22,5				
Susi voi kokea mielihyvää	4,6	10,3	65,2	19,9				
Susi osaa ennakoita tai vaistota ihmisten aikomuksia	12,7	12,9	52,9	21,5				
Susi voi tuntea vihaa	22,9	14,9	40,8	21,4				
Susi voi kokea surua	12,8	17,1	47,7	22,5				
Susi tappaa saalista vain sen verran kuin nälän tyydyttämiseen on tarvetta	24,4	10,9	49,1	15,5				

Vastaaajille esitettiin kysymys: ”Miten suhtaudut seuraaviin suttu koskeviin väitteisiin”, ja vastauskaala vuoden 2014 kyselyssä oli 7-portainen Likert-asteikko, jossa keskellä neutraali vaihtoehto ja asteikon lisäksi tarjolla oli ”En osaa sanoa”. Vuoden 2020 kyselyssä asteikkoa yksinkertaistettiin 5-portaiseksi Likert-asteikoksi.

Taulukko 5. Kansalaisten käsityksiä suden ominaisuuksista vuoden 2020 aineiston uusien väittämien mukaan.

Väite	2020 täysin tai jokseenkin toista mieltä	2020 ei samaa eikä eri mieltä	2020 täysin tai jokseenkin samaa mieltä	2020 Ei osaa sanoa
Ihmisarkuutensa jo liiaksi menettäneitä susia on Suomessa paljon	16,6	20,6	46,6	16,1
Suden karkottaminen ääni- ja valopelotteilla ja yhdistettynä kipuun voi muuttaa suden käyttäytymistä	10,4	18,9	48,5	22,2
Susien käyttäytyminen ei ole muuttunut vuosisatojen aikana	41,9	17,5	27,5	13,1
Ihmisten järjestämällä haaskaruokinnoilla voidaan vähentää suden ihmisarkuutta	12,2	17,3	53,6	16,8

Johdannossa toimme esiin, miten suuresti sudet ovat olleet läsnä suomalaisissa tiedotusvälineissä. Tätä havaintoa ja edellä kuvattuja sutta koskevia uskomuksia vasten on kiinnostavaa tietää, miten susiasiat väestön eri osia koskettavat, millaisia susitietolähteitä suomalaiset seuraavat, ja mihin tietolähteisiin ja tiedontuottajiin ja -välittäjiin luottavat mielipiteitään rakentaessaan.

3.2.1. Susiasioden seuraaminen ja tiedonhankinta

Kaikkina kolmena kyselyvuonna vastaajilta tiedusteltiin, mitä he olivat susiin liittyen tehneet kyselyhetkeä edeltävien kahden vuoden aikana. Vaihtoehtoina oli susiasioita käsittelevien medioiden seuraamista eri kanavissa, susista keskustelemista lähipiirissä ja eri keskustelualustoilla, susiaiheisiin tilaisuuksiin osallistumista, vierailuja susialueilla niitä havainoidakseen, ja järjestötoimintaa.

Yleisintä on ollut sutta koskevien sanomalehti uutisten seuraaminen (kuva 2). Vuoden 2020 aineisto viittaa siihen, että hieman aiempaa pienempi osa väestöstä (mutta edelleen 78 % eli noin 3,3 milj. suomalaista Poronhoitoalueen eteläpuolella) on lukenut sutta koskevan uutisen. Susiasioita seurataan melko ahkerasti myös verkko- ja sosiaalisissa medioissa. Sudesta on keskusteltu viime vuosikymmenen alkupuolella ja nykyäänkin vilkkaasti lähipiirissä (59 % vuonna 2020). Tähän nähden harvinaista on aktiivinen osallistuminen keskusteluun ja kommentointiin verkossa tai sanomalehtien mielipidepalstoilla. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että susiasioden seuraaminen, tiedonhaku palveluista (esim. riistahavainnot.fi:n suihavainnot) ja keskustelu ovat vähitellen siirtymässä verkkoon, mutta medioista sanomalehdet tavoittavat edelleen parhaiten susista kiinnostuneet kansalaiset.

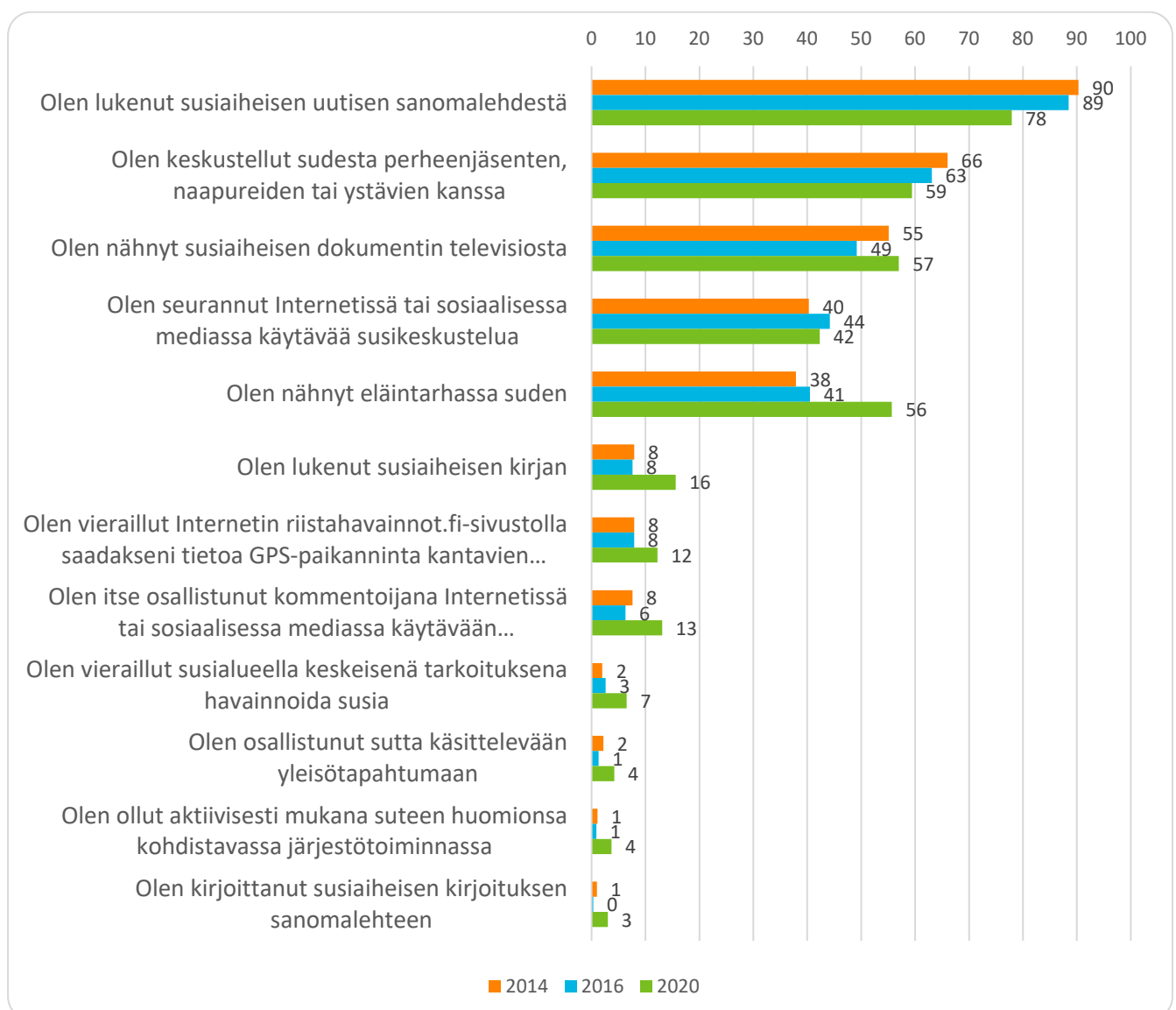
Jos vuoden 2020 vastaajat ja yleistäen kansalaiset jaetaan viiteen erilaiseen osajoukkoihin tai väestöryhmiin sen mukaan, mitä kaikkea he ovat vastaustensa mukaan suteen liittyen tehneet viimeisen kahden vuoden aikana, on yleisin profiili ”Satunnaiset seuraajat” (36 % väestöstä, taulukko 6). Tässä väestöryhmässä susiasioita seurataan ensisijaisesti (mutta satunnaisesti) sanomalehdistä. Noin puolet sen edustajista seuraa myös sosiaalisen median susikeskustelua, ja vähemmistö keskustelee siitä lähipiirissä. Väestöryhmän edustaja on useammin nainen kuin mies, harvoin alle 25-vuotias, useimmiten keskiasteen koulutuksen saanut, usein taajamissa asuva henkilö.

Aktiiviseuraajat (29 % väestössä) seuraavat kaikissa medioissa (mukaan lukien SOME) susiuutisointia ja keskustelevat asiasta ahkerasti lähipiirissä. Samantapainen väestötausta kuin edellisessä väestöryhmässä, mutta esiintyy kaikkia muita väestöryhmiä useammin susialueilla (taulukko 6).

Perinteisten medioiden seuraajat (19 % väestöstä) seuraavat susiasioita aktiivisesti sanomalehdistä ja televisiosta, ja keskustelevat aktiivisesti lähipiirissä. Useammin tähän väestöryhmään luokittuva henkilö on vähintään 65-vuotias, useimmin mies, ja useimmin muualla kuin keskeisillä susialueilla asuva henkilö.

Ei-seuraajat (10 % väestöstä) ei seuraa susiasioita juuri lainkaan. Liki yhtä usein tähän väestöryhmään kuuluva on nainen kuin mies, edellisiä väestöryhmiä suhteellisesti useammin alle 25-vuotias, muihin väestöryhmiin nähden harvoin susialueiden asukas.

Superaktiivit (6 %) seuraavat liki kaikkea susiaiheista julkista keskustelua ja osallistuvat siihen aktiivisesti. Selvästi useimmin nuori tai keski-ikäinen (<45 v.), hyvin usein mies, useimmiten keskiasteen koulutus, liki yhtä todennäköisestiä susikuntien kuin muiden alueiden asukas, mutta aktiiviseuraajien taapaa ja muita väestöryhmiä useammin asuu muualla kuin taajamissa.

Kuva 2. Susiasioden seuraaminen ja niiden käsittelyyn osallistuminen. Vastaajille esitettiin vuoden 2020 kyselyssä kysymys: "Oletko tehnyt seuraavia susiin liittyviä asioita kalenterivuosisien 2018 ja 2019 aikana?"

Jos vuosien 2014 ja 2016 vastaajien perusteella tehdään samanlainen luokittelu, erottuvat niissä hyvin samantapaiset profiilit. Niiden yleisyyksiä vertailtaessa vuoden 2020 tilanteeseen havaitaan, että aktiiviseuraajien osuus näyttää kasvaneen samalla kun ei-seuraajien/satunnaisten seuraajien osuus on pienentynyt.

Taulukko 6. Susiasioiden seuraamiseen ja niihin osallistumiseen liittyvät väestöryhmät yleisyysjärjestyksessä. Taulukon numerot kuvaavat osuuksia profiilin edustajista. Symbolit: ***=P<0,001; **=P<0,01; *=P<0,05; "Ns" = ei-merkittävä ero 95 %:n luottamusvälillä.

Muuttuja	Luokka	Sa- tunn. Seu- raaja (36 %)	Aktiivi- seu- raaja (29)	Perint. medioiden seuraaja (19 %)	Ei seuraa (10 %)	Super- aktiivi (6 %)	Til. merk. ero, Wald
Sukupuoli	Nainen	59	55	39*	49	24*	***
	mies	41	45	61	51	76	
Ikäluokka	< 25	8	7	5	15*	32*	***
	25-44	35	34	6***	41	40	***
	45-64	33	34	35	28	13	***
	65+	24	25	54	16	14	***
Koulutus- aste	Perus	11	12	19	18	12	Ns.
	keski	54	55	51	55	58	Ns.
	korkea	35	33	30	27	30	Ns.
Asuin- ympäristö	Taajama	79	57	76	79	58	***
	kylä tai pienkylä	12	24	13	12	28	***
	Harv. maaseutu	9	19	11	9	14	***
Susikunta	on	47	66*	40	32	48	***
	ei	53	34	60	68	52	
Kotitalous	1-hengen talous	37	27	25	40	25	***
	2-henk. ilman lapsia	38	45	56*	37	38	***
	Yksi huoltaja ja lapsi(a)	4	3	3	8	8	*
	Kaksi huoltajaa ja lapsia	21	25	16	15	29	**
Lääni	Itä	13	17	12	10	18	Ns.
	Etelä	26	18	30	36	26	***
	Länsi	46	44	41	38	42	Ns.
	Pohjoinen	15	21	17	16	14	Ns.

Väestöryhmien luokittelu on tehty kuvan 2 väittämien vastausten (manifestimuuttujien) pohjalta.

3.2.2. Luottamus tiedotusvälineisiin, tiedontuottajiin ja aineistolähteisiin

Vastaajille esitettiin vuoden 2020 kyselyssä kysymys: "Miten luotettavina pidät seuraavia aineisto- ja tietolähteitä pohjana susikannan hoidolle?" Vastausvaihtoehtoina oli joukko tiedotusvälineitä, tiedontuottajia ja aineistolähteitä.

Tulosten mukaan Yleisradio (YLE) on tiedotusvälineistä kaikkein luotettavin susitietolähde (taulukko 7). Poronhoitoalueen eteläpuolisesta väestöstä 71 % (95 % lv. 69–73 %) pitää Ylen susiuutisia melko tai hyvin luotettavana. MTV3:n uutisista vastaavalla tavalla arvioi 65 % (95 % lv. 63–67 %), ja Maaseudun Tulevaisuuden uutisista 58 % (95 % lv. 56–60 %). Susialueilla edellä mainitut kansallisen tason tiedotusvälineet olivat toisiinsa nähden liki yhtä luotettuja, muualla Ylen rooli luotettavampana korostuu

(taulukko 7). Some ja iltapäivälehdet koetaan vähiten luotettaviksi tietolähteiksi kaikkialla. Järjestys on sama kuin ylipäätään esimerkiksi verkkomedioilla Suomessa (Reunanen 2019).

Luottamus keskeisiin kannanhoidon toimijoihin tietolähteinä on niin ikään korkea (taulukko 7). Riistaviranomaisiin tässä suhteessa luottaa vähintään melko paljon 80 % väestöstä (95 % lv. 78–82 %), Lukeen 78 % (95 % lv. 76–79 %), ja Poliisiin 77 % (95 % lv. 75–78 %) väestöstä. Myös muihin kyselyn mainitseisiin toimijoihin paitsi susiasioita esillä pitäviin kansanedustajiin luotetaan lähes yhtä vahvasti. Vastaajista 15 % (95 % lv. 13–15 %) pitää kansanedustajia tietolähteinä melko tai hyvin luotettavina. Susialueilla esiintyy hieman muita alueita yleisemmin epäluottamusta luontojärjestöihin, mutta erot ovat pieniä (taulukko 7; luottamusvälin ylärajat n. +3 % ja alarajat n. -3 % esitetyistä luvuista).

Taulukko 7. Kansalaisten luottamus susiaineistoihin, tiedotusvälineisiin ja tiedontuottajiin vuonna 2020.

	Susikunta						Ei-susikunta					
	Ei lainkaan luotettava	Melko epäluotettava	Ei kumpaakaan	Melko luotettava	Erittäin luotettava	En osaa sanoa	Ei lainkaan luotettava	Melko epäluotettava	Ei kumpaakaan	Melko luotettava	Erittäin luotettava	En osaa sanoa
Aineistot:												
GPS-paikannuksiin perustuvat susien paikannustiedot	1,9	3,2	4,7	38	48	4,8	0,9	1,6	6,0	33	50	7,9
DNA-näytteet koulutettujen vapaaehtoisten maastosta kerääminä (uloste, karvat ym.)	2,6	5,5	9,7	49	26	7,5	0,8	3,9	8,7	49	27	10
Jälkihavainnot koulutettujen vapaaehtoisten kirjaamina	1,5	5,7	10	57	20	5,7	0,6	4,2	13	56	17	9,3
Tiedotusvälineet:												
YLE uutiset (TV, radio)	3,9	6,0	15	49	22	4,2	2,5	4,8	15	48	23	6,3
MTV3:n uutiset	3,8	7,8	18	48	17	4,9	3,2	6,7	19	50	15	6,0
Maaseudun Tulevaisuus	3,1	5,7	18	40	22	12	2,9	7,8	20	39	15	16
Oman kaupungin/kunnan paikallislehti	3,1	9,3	21	46	15	5,5	2,3	10	28	41	9,5	9,2
Iltapäivälehdet (Ilta-Sanomat, Iltalehti)	8,9	20	30	30	5,4	5,9	7,1	22	33	25	4,6	8,0
Sosiaalinen media (facebook, Twitter, Instagram)	16	25	29	18	4,1	8,7	16	29	30	13	3,1	9,2
Toimijat:												
Riistaviranomaiset	2,0	3,0	9,0	38	42	5,3	1,0	2,4	9,8	37	42	7,4
Luonnonvarakeskus	3,7	4,9	8,5	39	37	6,7	1,1	2,2	10	36	43	7,7
Poliisi	2,0	3,1	12	38	39	5,2	1,2	2,8	12	39	37	7,9
Metsästäjäjärjestöt	2,7	4,5	13	40	34	5,8	2,3	7,2	14	40	29	8,2
Luontojärjestöt	7,8	10	17	36	22	6,3	3,4	8,0	17	38	25	7,8
Kansanedustajat	19	25	33	14	2,1	7,5	18	29	30	13	2,2	8,8

Susiaineistolähteistä ehkä hieman yllättäen susien GPS-paikannusaineisto nähtiin luotettavimpana – noin 85 % piti sitä vähintään melko luotettavana tietolähteenä susikannan hoidolle. DNA-näytteillä vastaavat osuudet olivat 76 % ja jälkihavainnointiaineistolla 75 %. Erot susialueiden ja muiden alueiden välillä näissä näkemyksissä olivat pieniä (taulukko 7).

3.2.3. Käsitteitä laittomasta sudenpyynnistä

Vuosien 2014, 2016 ja 2020 kyselyissä vastaajilta on tiedusteltu hyväksynnän astetta susien laittomalle pyynnille erilaisissa tilanteissa. Osa esitetyistä tilanteista on ollut kaikkina kolmena kyselyvuonna samoja. Niissä oletetut syyt salametsästyksen liitettiin susien käyttäytymiseen, suureen lukumäärään ja koettuihin susiriskeihin sekä laillisen susikannan hoidon ongelmiin. Vuoden 2014 ja 2016 vastaajia muistutettiin ennen vastaamista siitä, että vaihtoehtoina laittomalle pyynnille (ongelmanratkaisuna) ovat lailliset susikannan hoidon keinot (esim. vahinkojen ennaltaehkäisykeinot, vahingonkorvausjärjestelmä, poikkeuslupien haku sudenpyyntiin).

Millaisissa tilanteissa vuonna 2020 kansalaiset hyväksyvät yleisimmin laittoman pyynnin? Jos tunnusluvuksi ottaa vastausjakauman keskiarvo tai äärevimmän lukuarvon osuus (asteikolla 1–7) poislukien ”En osaa sanoa”-vastaukset), vahvinta tukea monet kansalaisista antavat laittomalle pyynnille, jota harjoitetaan, koska (i) koetaan suden lailliseen kaatamiseen tarvittavia poikkeuslupia myönnettävään liian tiukoilla perusteilla, (ii) susia koetaan olevan liian paljon ja ne muodostavat jo läsnäolollaan riskin eläimille, tai (iii) suden koetaan voivan menettää ihmisarkuutensa, jos niitä ei metsästetä lainkaan. Vähäisintä keskimääräistä tukea vastaajat antoivat vuoden 2020 aineistossa väittämälle, jossa laittoman pyynnin perusteluksi esitettiin EU-sääntelyn vastustaminen. Laittomuudet täysin hyväksyviä oli hieman väittämästä riippuen 6–10 % Poronhoitoalueen eteläpuolisessa Manner-Suomessa, ja niiden susikunnissa 9–15 %. Tiukasti laittomuudet torjuvia vastaajia oli väittämästä hieman riippuen 21–26 % väestöstä, ja susikunnissa 19–24 %.

Vuonna 2014 vastajat antoivat vahvinta tukea keskiarvolla mitaten väitteelle, jossa laittomaa pyyntiä perusteltiin sillä, että susi saalistaa eläimiä, joita on ahkeralla ruokinnalla hoidettu. Eniten äärimmäistä tukea (hyväksyy ”Täysin” laittomuuden) oli tuolloin kuitenkin perustelulla, jossa vastustettiin EU-sääntelyä, mutta erot olivat monien väittämien välillä pieniä (taulukko 8, kuva 3).

Jos vuosien välillä tapahtuneita muutoksia laittomuuden tuessa samoihin väittämiin kuvataan niiden ihmisten osuuksina, jotka eivät lainkaan hyväksy laittomuutta, havaitaan että vuoden 2020 aineiston mukaan tämä osuus on pienentynyt kaikissa suhteissa vuoden 2016 tasosta. Erot täysin laittomuudet hyväksyvien kansalaisten osuuksissa eivät ole yhtä ilmeisiä, vaikka monelta osin erot ovat tilastollisesti merkitseviä. Niiltä osin, kun kyse ei ole Internet-paneelien jäsenten tai vastaajien valikoitumisesta, viittaavat tulokset siihen, että ilmapiiri on muuttunut laittomaa sudenpyyntiä hyväksyvämpään suuntaan.

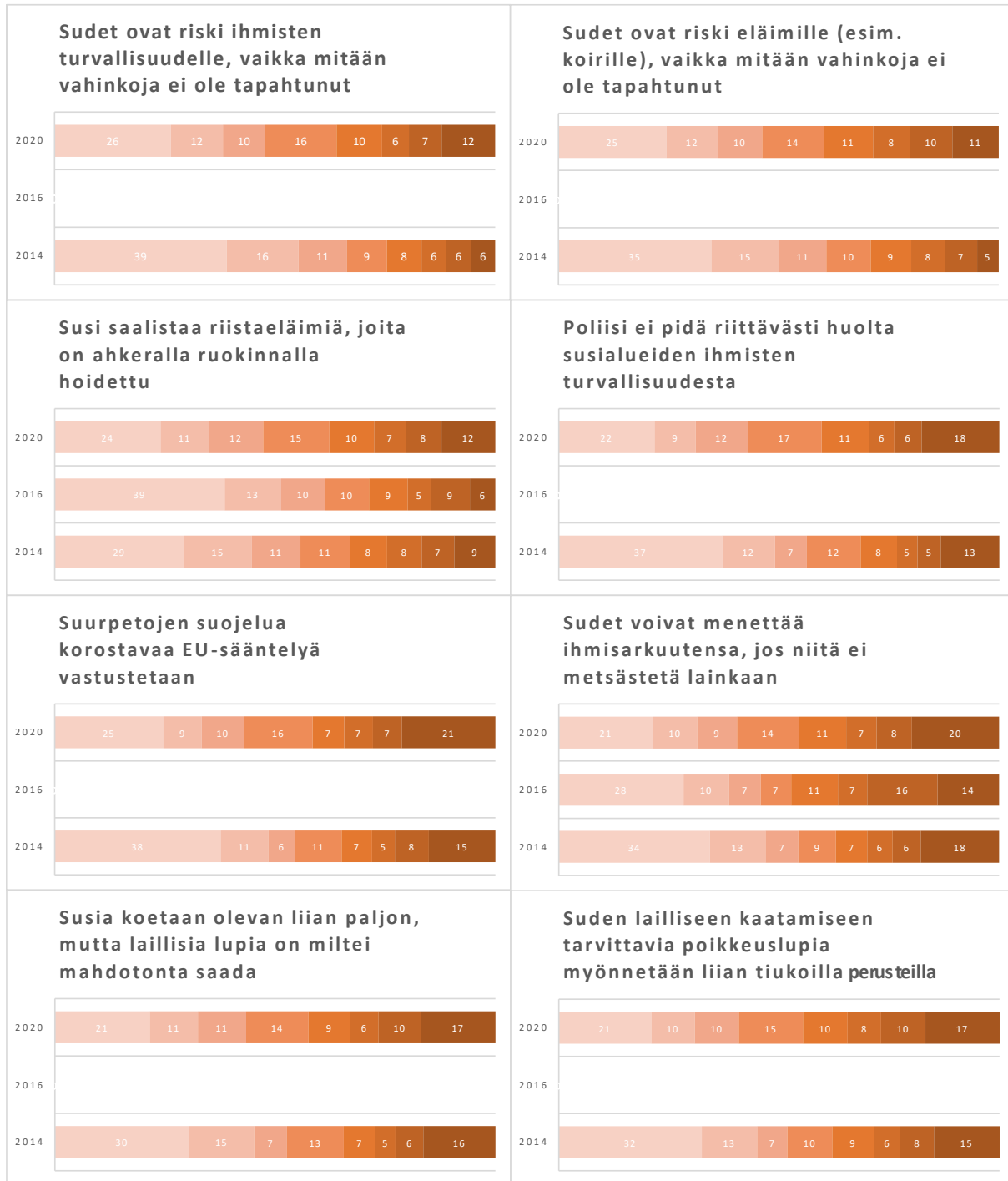
Taulukko 8. Kansalaisten ilmaisema täydellinen hyväksynnän puuttuminen (ei hyväksy lainkaan suden laittonta pyyntiä) tai varaukseton hyväksyntä (hyväksyy täysin) %-väestöstä vuonna 2014 ja 2020. Huomaa, että vuoden 2020 kysely koski vain Poronhoitoalueen eteläpuolisen Suomen väestöä. Suluissa esitetyt luvut koskevat vain susikuntien väestön tukea laittomalle sudenpyynnille.

Väittäjä (peruste laittomalle pyynnille)	2014	2020	2014	2020
	Ei lainkaan	Ei lainkaan	Täysin	Täysin
Sudet ovat riski ihmisten turvallisuudelle, vaikka mitään vahinkoja ei ole tapahtunut	39,8 (34,7)	26,2 (23,4)	5,2 (9,3)	7,6 (11,6)
Sudet ovat riski eläimille (esim. koirille), vaikka mitään vahinkoja ei ole tapahtunut	35,5 (30,3)	24,3 (22,5)	6,7 (12,8)	9,6 (14,8)
Susi saalistaa riistaeläimiä, joita on ahkeralla ruokinnalla hoidettu	29,5 (30,4)	24,2 (24,1)	7,2 (8,3)	8,3 (10,1)
Poliisi ei pidä riittävästi huolta susialueiden ihmisten turvallisuudesta	37,8 (32,0)	21,7 (19,4)	5,0 (8,8)	6,2 (9,1)
Suurpetojen suojelua korostavaa EU-sääntelyä vastustetaan	38,3 (32,2)	24,5 (22,0)	7,4 (9,3)	6,7 (10,8)
Suden lailliseen kaatamiseen tarvittavia poikkeuslupia myönnetään liian tiukoilla perusteilla	33,0 (29,9)	20,9 (21,7)	7,2 (12,3)	10,1 (11,3)
Susia koetaan olevan liian paljon, mutta laillisia lupia on miltei mahdotonta saada	31,1 (27,4)	21,4 (23,1)	5,9 (11,9)	9,6 (10,8)
Sudet voivat menettää ihmisarkuutensa, jos niitä ei metsästetä lainkaan	35,2 (28,3)	21,2 (21,0)	5,8 (12,3)	8,2 (11,9)

Väittäjä ”Suden lailliseen kaatamiseen tarvittavia poikkeuslupia myönnetään liian tiukoilla perusteilla” esitettiin vuonna 2014 muodossa ”Suden lailliseen kaatamiseen tarvittavan poikkeusluvan saanti on hyvin byrokraattista”. Vuoden 2014 ”Ei lainkaan”-osuuksien 95 % luottamusvälin ala- ja yläraja koko aineistolle oli 1,3–1,6 % esitettyä lukua pienempi tai suurempi, susikunnissa n. 7 %. Vastaava arvo vuoden 2020 koko aineistolle n. 1,3 %, susikunnille n. 3,6 %, vuoden 2014 ”Täysin”-osuuksille koko aineistossa 0,7–0,8 % ja susikunnissa n. 5 %. Vastaavat osuudet vuoden 2020 ”Täysin”-osuuksille olivat koko aineistolle 0,8–0,9 % ja susikunnille n. 3 %.

Missä määrin hyväksyt susien laittoman tappamisen seuraavissa tilanteissa?

■ 1- ei lainkaan ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 ■ 6 ■ 7-täysin hyväksyttävää ■ En osaa sanoa

Kuva 3. Kansalaisten osuudet (%) eriaistiselle laittoman sudenpyynnin tuelle erilaisissa tilanteissa. Mitä tummempi väri, sitä suurempi tuki. Väittämä ”Suden lailliseen kaatamiseen tarvittavia poikkeuslupia myönnetään liian tiukoilla perusteilla” esitettiin vuonna 2014 muodossa ”Suden lailliseen kaatamiseen tarvittavan poikkeusluvan saanti on hyvin byrokrattista”.

3.3. Kenen arkeen susilla ja susiasioiden hoidolla on vaikutuksia?

Edellä esitellyt tulokset rakentavat käsitystä siitä, miten asioita koetaan ja joiltakin osin myös siitä, millaisia nämä kokijat ovat. Kaikkina kyselyvuosina on kysytty myös suoraan vastaajilta, onko suden läsnäololla ollut vaikutuksia siihen, miten he arjessaan ja askareissaan toimivat.

3.3.1. Luontoaktiviteetit

Vastaajilta tiedusteltiin heidän luonnossa tapahtuvia vapaa-ajantoimintojaan, ja samassa yhteydessä, ”Onko sudella vaikutusta siihen, miten tai missä tätä toimintaa harjoitat?” Myöntävästi vastanneilta pyydettiin omin sanoin kuvausta vaikutuksesta.

Hyvin yleisiä luontoaktiviteetteja Suomessa ovat ulkoilu kotoa tai vapaa-ajan asunnolta käsin, sekä marjastaminen, sienestäminen ja muu keräily. Näiden aktiviteettien harjoittajissa on myös lukumääräisesti eniten niitä, jotka kokevat suden vaikuttavan tämän aktiviteetin harjoittamiseen. Väestötasolla noin 170 000–265 000 kansalaista ulkoilee ja kokee suden vaikuttavan ulkoiluunsa. Tämä osuus on pysynyt samana kaikkina tutkimusvuosina 2014, 2016 ja 2020. Marjoja, sieniä tai kasveja keräileviä ja suden vaikutuksen kokevia henkilöitä on 230 000–247 000 (väestöstä 4–6 %), suden vaikutuksen kokevia ja metsästäviä henkilöitä 71 000–117 000 (2–3 % väestöstä), ja luontovalokuvausta tai -maalausta, tai lintujen tarkkailua, laskentaa, tai ruokintaa harjoittavia ja suden vaikutuksen kokevia kansalaisia n. 2 %. Samojen ihmisten harjoittaessa useita aktiviteetteja myös suden vaikutukset voivat heijastua niistä moniin, yleisimmin saman ihmisen kokemina vaikutuksina sekä ulkoiluun että keräilyaktiviteetteihin.

Pääsääntöisesti kansalaiset kokevat suden vaikuttavan aktiviteetteihinsaa sitä enemmän, mitä useammin he niitä harjoittavat. Jyrkimmin tämä toiminnan aktiivisuusero näkyi kyselyissä metsästäjillä: Vähintään 6 kertaa tai vuodessa metsästävistä henkilöistä noin 30–37 % koki vuodesta riippuen suden vaikuttavan metsästyksensä, kun esimerkiksi vain 1–2 kertaa vuodessa metsästäneillä vastaava osuus oli vuodesta riippuen 4–8 %.

Millaista tämä vaikutus on? **Marjastavien ja sienestävien vastaajien** kommentteissa ilmenee se, että suden mahdollinen läsnäolo koetaan lähes yksinomaan negatiivisena, elämää rajoittavana – ei mennä lainkaan metsään tai ainakaan kauemmas metsään, tai ei mennä marjastamaan koiran tai koirien kanssa. Ennen metsään lähtemistä saatetaan tarkistaa, onko lähistöllä tehty susihavaintoja tai onko alueella pantasusia. Jos metsään uskaltaudutaan, sinne ei mennä yksin, tai mukaan otetaan jokin puolustautumiseen tarkoitettu väline. Metsässä pidetään tarkoituksella sutta karkottavaa ääntä, ja ollaan varuillaan.

Metsästämistä harrastavat vastaajat kommentoivat, että suden vaikutus näkyy siinä, millä tai miten suurella alueella he koiran kanssa metsästävät. Jo ennen metsästäämään lähtöä saatetaan tarkistaa, onko alueella suden jälkiä tai pantasusia. Suden läsnäolo alueella voi vaikuttaa riistakantoihin (suden saalislajit) ja vaikeuttaa tai estää koirakokeiden järjestämistä.

Luontokuvausta tai –maalausta harjoittaville vastaajille suden vaikutus oli kaksijakoisempi. Osa kommentoijista vähensi kuvausretkillä käyntiä, karttoi alueita, joilla arveli susien voivan olla, ei mennyt retkille yksin tai yöaikaan. Toisille suden läsnäolo oli mahdollisuus päästä näkemään tai valokuvaamaan suden.

Ulkoilevien vastaajien kokemukset ja varautumiskeinot olivat hyvin samantyyppisiä kuin marjastavien ja tai sienestävien vastaajien. Susien koetaan rajoittavan osaltaan sitä, missä, milloin ja kenen kanssa ulkoillaan.

3.3.2. Koti- ja tuotantoeläimet

Noin 322 000 henkilöllä (7,3 % väestöstä (lv. 95 % 6,4–8,2 %) oli vuoden 2020 kyselyn mukaan taloudestaan tuotanto- tai seuraeläimiä, joille he kokivat susien olevan vähintään kohtalaisessa määrin riski yöaikaan pihapiirissä tai laitumilla. Osuus on suurempi kuin vastaava osuus vuoden 2016 mittauksen mukaan (2,7 % väestöstä (lv. 95 % 2,2–3,2 %) tai vuoden 2014 mittauksen mukaan (2,5 % väestöstä (lv. 95% 2,0–3,0 %).

Vuoden 2014 kyselyssä seura- tai tuotantoeläinten omistajilta kysyttiin heidän reagoineistaan suden läsnäoloon ja riskin kokemukseen. Eläimilleen sudet yöaikana vähintään jossakin määrin riskiksi arvioineille henkilöille (n = 248) esitettiin väittämiä, joihin vastattiin ”kyllä”, ”ei” tai ”en osaa sanoa”. Vastausten mukaan enemmistö on yrittänyt elää normaalia elämää asiasta välittämättä (70 % vastaajista), ja lähes yhtä usein oli eläimiä pidetty sisällä tai suojassa (69 %). Selvästi harvinaisempaa oli, että olisi pitänyt eläimiä silmällä tarkasti yöaikaan vahinkojen estämiseksi (28 %), tai että olisi tehnyt tai vahvistanut aitauksia eläimien suojaamiseksi yöaikaan (13 %). Osa pyrki selvittämään, voiko GPS-pannoitetuja susia olla lähistöllä (19 %). Näiden keinojen rinnalla kaikki muut keinot olivat hyvin harvinaisia (1–3 %). Harvinaisia keinoja olivat muun muassa yhteydenpito viranomaisiin tuen saamiseksi, koiran pito sisällä eikä tarhassa ihmisten ollessa muualla, yöaikainen valaistus, omien susijälkihavaintojen tarkistuttaminen petoyhdyshenkilöillä, sekä sudenmetsästyksen osallistuminen.

3.3.3. Lapset

Noin 267 000 henkilöllä (6,1 % väestöstä (lv. 95 % 5,4–6,8 %) oli vuoden 2020 kyselyn mukaan alle 15-vuotiaita lapsia, joille koki suden olevan vähintään kohtalainen riski. Susien läsnäolosta huolestuneiden vanhempien osuus keskeisillä susialueilla oli vuonna 2020 korkeampi kuin vuonna 2016 (jolloin 3 % (lv. 95 % 2,5–3,5 %). Myös vuoden 2014 taso oli matalampi (2,5 %, lv. 95 % 1,9–3,1 %). Sutta yleisemmin riskinä lapsilleen kyselyjen vanhemmat pitivät esimerkiksi tieliikenneonnettomuuksia, tapaturmia, sairauksia, veden varaan joutumista tai vieraita ihmisiä riippumatta siitä, missä asuivat. Otosten mukaan noin 2–3 %:lla väestöstä on alle 15-vuotiaita lapsia, joilla suden koetaan olevan suurin tai yksi suurimmista riskitekijöistä. Heistä alle viidesosa (17 %) asui susikunnissa.

Vuoden 2014 kyselyssä vanhemmilta kysyttiin heidän reagoineistaan suden läsnäoloon ja riskin kokemukseen. Lapsilleen vähintään jossakin määrin sudet riskiksi arvioineille (n = 151) esitettiin väittämiä, joihin vastattiin ”kyllä”, ”ei” tai ”en osaa sanoa”. Vastausten mukaan suuri osa vanhemmista on yrittänyt elää normaalia elämää asiasta välittämättä (86 %). Osa vanhemmista on neuvonut lapsilleen toimintatavoista kohtaamistilanteessa (36 %) ja varoittanut välttämään tiettyjä paikkoja (22 %).

3.3.4. Oma koira kytkemättömänä metsässä

Noin 326 000 henkilöllä tai jollakin toisella hänen taloudestaan (7,7 % väestöstä; lv. 95 % 6,9–8,5 %) oli vuoden 2020 kyselyn mukaan koira, jonka kanssa hän oli kahden edellisen vuoden aikana ulkoillut koiraa vapaana pitäen mahdollisella susialueilla, ja kokenut suden vähintään kohtalaisessa määrin riskiksi koiralleen. Osuus on samaa tasoa, kuin mitä vuonna 2016 (9,1 %, lv. 95% 8,2–10,0 %), mutta korkeampi mitä vuonna 2014 (5,2 %, lv. 95 % 4,5–5,9 %). Susia suuremmaksi riskiksi vastaajat kokivat kaikkina vuosina muun muassa vilkkaat tiet, muut koirat ja heikot jäät. Sutta suurimpana tai yhtenä suurimmista riskitekijänä koiralleen sitä vapaana pidettäessä piti vuonna 2020 noin 5 % väestöstä. Heistä noin 28 % asui susikunnissa.

Vuoden 2014 kyselyyn vastanneilta metsästyskoirien omistajilta (n = 88) kysyttiin heidän reagoineistaan suden läsnäoloon ja riskin kokemukseen, jos he arvioivat metsästäneensä koirineen alueella, joilla on voinut olla tai on varmuudella ollut susia. Heille esitettiin kyselyhetkeä edeltävien kahden vuoden toimintaa koskevia väittämiä, joihin vastattiin ”kyllä”, ”ei” tai ”en osaa sanoa”. Vastausten mukaan

enemmistö (66 %) metsästyskoirien kanssa mahdollisesti susialueella metsästävästä tiedustelee alueilla olevista susista muilta ihmisiltä ennen jahdin alkua tai etsii susien jälkiä metsästysalueesta (55 %). Metsästyksen aikana moni metsästäjästä katsoo koiran perään tavallista tarkemmin (61 %). Jos susien läsnäolosta saadaan tietoa, vaihdetaan usein myös metsästysaluetta (49 %). Monia muitakin, edellisiä harvinaisempia, varotoimenpiteitä saatetaan tehdä koiran suojelemiseksi. Vuoden 2014 ja 2016 kyselyissä 4–8 % susialueilla koiran tai koirien kanssa metsästäneistä raportoi lopettaneensa koiralla metsästämisensä.

3.4. Vaikutusvalta

Vuoden 2020 kyselyn mukaan kansalaiset kokevat, että etenkin riistaviranomaisilla ja EU:lla on suuri vaikutusvalta susikannan hoitoon Suomessa. Riistaviranomaisten valta-aseman suureksi kokee 30,4 % väestöstä, ja kohtalaiseksi 40,8 % väestöstä (taulukko 9). EU:lla vastaavat osuudet ovat 28,6 % ja 28,4 %. Vähäisimmäksi koetaan asukkaiden tämänhetkinen vaikutusvalta (suureksi sen kokee 5,3 %; kohtalaiseksi 24,4 % ja loput melko pieneksi (34,5 %) tai pieneksi (23,2 %). Teemaa ei käsitelty aiemmissä kyselyissä.

Taulukko 9. Kansalaisten näkemyksiä eri toimijoiden nykyisestä ja toivotusta vaikutusvallasta.

Toimija	Nykyiset vaikutusmahdollisuudet					Miten pitäisi olla?			
	Pieni	Melko pieni	Kohtalainen	Suuri	En osaa sanoa	Pienemmät	Nykyisen tasoiset	Suuremmat	En osaa sanoa
Susialueiden asukkaat	23,2	34,5	24,4	5,3	12,6	4,0	30,7	53,8	11,5
Paikalliset riistanhoitoyhdistykset	6,4	23,3	43,2	15,7	11,5	4,1	29,3	55,8	10,9
Metsästäjäjärjestöt	6,3	22,1	40,7	18,6	12,3	7,7	33,9	47,4	11,0
Luontojärjestöt	6,4	22,2	36,0	21,8	13,6	14,4	39,0	33,2	13,4
Riistaviranomaiset (alueell./kansall.)	3,4	12,9	40,8	30,4	12,6	4,5	33,3	50,5	11,8
Poliisi	7,1	22,1	37,1	20,6	13,2	4,2	37,7	45,0	13,0
EU	8,8	16,9	28,4	28,6	17,4	33,3	33,5	16,2	17,0
Luonnonvarakeskus (tutkimus)	4,8	16,8	41,5	20,4	16,5	8,3	37,9	37,9	16,0

Vastaajille esitetty kysymys: ”Miten suureksi koet seuraavien toimijoiden nykyiset vaikutusmahdollisuudet susikannan hoitoon Suomessa?” sekä kysymys: ”Miten suuret vaikutusmahdollisuuksien näillä toimijoilla pitäisi olla susikannan hoitoon Suomessa?”

Selvimmän kansalaiset toivovat EU:n roolin pienentämistä – tätä toivoo vuoden 2020 kyselyn mukaan kolmannes (33 %) kansalaisista. Sitä vastoin etenkin paikallisten riistanhoitoyhdistysten, susialueiden asukkaiden ja alueellisten tai kansallisten riistaviranomaisten asemaa halutaan useimmin vahvistaa (kaikissa näissä > 50 % kannatus kasvattamiselle). Halukkuutta vaikuttamiseen ja osallistumiseen kannanhoitoon vuoden 2020 vastaajat osoittavat myös omakohtaisesti. Heiltä kysyttiin, olisivatko he osana SusiLIFE-hankkeen toteutusta valmiita itse osallistumaan kansalaisraatiin, jossa keskustellaan kasvatusten susikannan hoidosta. Keskustelua vetävät Luonnonvarakeskuksen tutkijat, ja osallistumiskulut korvattaisiin. Vastaajista peräti 20 % osoitti tähän halukkuutta.

4. Johtopäätökset

Tämä selvitys jättää monet vielä monet kysymykset tarkemman tutkimuksen vastattavaksi, mutta tuo yleisellä tasolla esille sen, miten monenlaisia tuntemuksia susi herättää. Useimmille kansalaisista susi ja muut suurpedot ovat vähintään jonkin verran pelottavia. Niin kohtaamisia ennakoivat henkilöt kuin kohtaamisia kokeneetkin henkilöt raportoivat monenlaisia muitakin tuntemuksia. Suden läsnäolo ja tuntemukset vaikuttavat monin tavoin kansalaisten elämään. Läsnäolo voidaan kokea joissakin tapauksissa elämyksenä, mutta monissa tapauksissa uhkaavaksi tai elämää rajoittavaksi. Tuotanto- ja kotieläinten pitäjissä suden läsnäolo tuottaa jonkinasteista varuillaolemista, huolta ja tilanteisiin reagointia sekä ennaltaehkäiseviä toimia. Reagoinnit, esimerkiksi varotoimet, voidaan tulkita sopeutumispyrkimyksiä rinnakkaiseloon. Susi herättää monenlaisia tunteita, mutta synnyttää samalla myös yhä enemmän keskustelua ja toimintaa. Mitä enemmän harrastetaan ulkona, sitä enemmän suden läsnäololla on vaikutuksia omaan toimintaan.

Vaikka kyselyt eivät mittaa suoranaisesti tietämystä, välittyi niistä käsitys, että kansalaiset tuntevat verrattain hyvin suden perusbiologiaa. Sutta pidetään kyvykkäänä, jopa älykkäänä eläimenä, joka elää tapojensa mukaisesti. Tulokset osin tukevat Kupsalan (2016) havaintoja, joiden mukaan vuonna 2010 suomalaisista valtaosa eli 92 % esimerkiksi arvioi, että susi voi tuntea kipua. Mielihyvää suden arvioi tuolloin voivan kokea 77 % väestöstä, surua 62 %, kiintymystä 63 % ja vihaa 66 % väestöstä. Suden kykyyn ajatella ("ability to think") uskoi 66 % väestöstä. Vastaavat mittaukset koskien koiran vastaavien ominaisuuksia viittasivat siihen, että koiralla kuitenkin ajateltiin sutta yleisemmin olevan ajattelu- ja tunnekykyä (ks. myös Kupsala 2019).

Suden käyttäytyminen on monien kansalaisten mielestä muuttunut arvaamattommaksi viime vuosina. Uskomus suden arvaamattomuudesta yhdistyy esimerkiksi koettuun pelkoon. Suden ajatellaan varsin yleisesti voivan menettää ihmisarkuutensa tai tulla rohkeammaksi, ellei sen ole syytä pelätä ihmistä. Tämä on yksi tekijöistä, joka yhdistyy myös kansalaisten ilmaisemaan toiveeseen koskien joustavaa poikkeuslupakäytäntöä, mutta myös tukeen laittoman sudenpyynnin ehkäisemiseksi. Laittoman pyynnin arvellaan jonkinasteisesti toimivan kannanhallinnan ja riskinhallinnan keinona tilanteissa, joissa laillinen pyynti ei sitä näytä mahdollistavan. Kyselyaineistojen avulla ei kuitenkaan voida ottaa kantaa siihen, mitä laittomuudelle tukensa antavat ihmiset ajattelevat laittoman ja laillisen pyynnin yhteisvaikutuksista – näkevätkö he laittoman pyynnin mahdollistavan tavoitteellisen ja laillisin keinoin toimivan susikannanhoidon mahdolliseksi rinnalla joko sitä tukevana tai vain lievästi vahingoittavana.

Osansa tietämyksen, uskomusten ja tunneilmapiirin luomisessa on kansalaisten seuraamalla ja luottamalla tietolähteillä. Eniten seurataan kansallisia tiedotuslähteitä, ja niitä pidetään pääsääntöisesti hyvin luotettavina. Luottamus on vahvin YLE:en, joka on kaupallisesti intressitön. Viranomaisiin ja tutkijoihin sekä heidän aineistolähteisiinsä luotetaan tietolähteinä, mutta ei niinkään poliitikkoihin. Kansalaiset ovat tietoisia kansanedustajien, mutta arvatenkin myös muiden vaaleilla valittujen päättäjien selvästi puolueellisesta asemasta. Tätä asemaa ehdollistaa osaltaan neljän vuoden vaalisykliä valittujen päättäjien tavasta rakentaa kannatustaan sopivilla teemoilla.

Laiton sudenpyynti on tullut tuoreimman mittauksen mukaan hyväksyttävämmäksi. Tämä on yllättävää, kun ajatellaan tekijöiden kiinnijääntiin johtaneita yksittäistapauksia (esim. Rannikko 2020), ja kaikkia vuoden 2015 kannanhoitosuunnitelman toimenpiteitä, joilla laittomaan pyyntiin yritettiin vaikuttaa. Yllättävää tulos on siihenkin nähden, että Taloustutkimuksen vuonna 2018 keräämän kansalaisaineiston mukaan suurpetojen kohdalla laittoman pyynnin hyväksyttävyyden suhteessa vuoden 2013 tasoon olisi pienentynyt (esim. MMM 2019). On mahdollista, että kehitys vaihtelee osin lajista toiseen, ja että suden osalta tilanne on esimerkiksi erilainen kuin karhulla tai ilveksellä. Mahdollista on sekin, että erilaisilla tutkimus-, kysymys- ja vastaustavoilla on osavaikutusta tuloksiin: Taloustutkimus teki puhe- linhaastetteluja ja esitti vastaajille väitteen: "Suurpetojen salametsästyksen on hyväksyttävää, jos laillisia

pyyntilupia ei saada”, ja keräsi vastauksia 5-portaisella Likert-asteikolla. Suden osalta tapahtunutta kehitystä voisi ehkä selittää susikannan levinneisyyden painopisteen muutos osassa Länsi-Suomea. Siellä entistä useampi jakaa elinympäristönsä nyt suden kanssa. Tämä on voinut osaltaan muuttaa tilannetta, vaikka sinänsä susia ja susireviirejä onkin tavattu eri osissa Länsi-Suomessa, esimerkiksi Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa, jo 2000-luvun alkuvuosista lähtien.

Laitonta pyyntiä tukeva uskomus on myös se, että poliisin ei katsota toimivan ihmisten puolesta, tai että poliisi ei tunnu ottavan kansalaisten susihuolta riittävän vakavasti. Erot susikunnissa asuvien ja muualla asuvien välillä ovat tällä tavalla rakentuvan tuen suhteen yllättävän pieniä, ja voivat osin jo selittyä otosvaihtelulla tai internetpaneelien eroilla – lähinnä suhtautumiserot näkyvät täyden tukensa laittomuudelle antavien osuuksissa (ero siinäkin < 4 %). Viranomaisista haetaan turvaa, ja kansalaiset näyttävät tukevat laitonta pyyntiä osin siksi, koska uskovat tai kokevat laillisten lupien saannin olevan vaikeaa. Perustellusti voi kysyä, missä määrin ja kenen mielestä vaikeutumista on tapahtunut. Selvää on, että vahinkoperusteisten poikkeuslupien myöntämisen tiedolliset perusteet ja tavat suojelusta poikkeamisen tarpeen osoittamiselle ovat viime vuosikymmeninä muokkautuneet (esim. Pellikka & Hiedanpää 2017). Toisaalta vahinkoperusteisten poikkeuslupien lisäksi on myönnetty kannanhoidollisia poikkeuslupia ja myös sosiaalisen perustein myönnettyjä lupia, joissa vaatimukset ovat olleet erilaisia. Niin tai näin, kerätyn aineiston pohjalta ei voida arvioida sitä, miten hyvin kansalaiset hakuprosessia ja sen vaatimuksia tuntevat.

Siitä huolimatta, että viime vuosikymmenen aikana susia on metsästetty säännönmukaisesti laillisesti (ja laittomasti; esim. Suutarinen 2019), ja aika ajoin susikantaa selvästi pienentävästi, moni kansalainen näyttää olevan sitä mieltä, että susi on menettänyt ihmisarkuuttaan, koska sitä ei metsästetä tarpeeksi. Laillinen metsästyksen yhdessä laittoman pyynnin kanssa olisi voinut ajatella luoneen susille toimivan pelotteen, koska laillista vahinkoperustasta tai kannanhoidollista metsästystä on harjoitettu jokaisella kannanhoitoalueella ja miltei jokaisella vakiintuneella reviiirilläkin. Tämä metsästyspelote oli yksi kaksivuotisen kannanhoidollisen metsästyskokeilun tavoitteista. Tätä toimintaa ehkä tunnetaan vähän, tai sillä ei ajatella olleen riittävästi vaikutusta. Ajattelutavat muuttuvat hitaasti (Hiedanpää 2013). Tulos mahdollistaa tulkinnan, että susien ihmisarkuudessa ei ole niinkään tapahtunut muutosta, vaikka metsästyspelotetta on pyritty tuottamaan. Kansalaisten susien ihmisarkuutta koskevat uskomukset ovat sen sijaan kyselyjen mukaan muuttuneet. Tämä ilmiö olisi kiinnostava tutkimuskohde esimerkiksi siitä näkökulmasta, miten julkinen ja internetin keskusteluryhmissä käytävä susikeskustelu näihin uskomuksiin vaikuttaa.

Oma roolinsa on paikallisilla kokemuksilla ja yksittäisistä susista tehdyillä havainnoilla. Ennakkokäsityksiin nähden poikkeuksellisesti kulkeneista susiyksilöistä saadaan nykyisin aiempaa useammin valokuva- ja videomateriaalia, joka päättyy tiedotusvälineiden eri kanaviin. Jo verrattain pieni susihavaintojen määrä näyttää voivan tuottaa muista alueista osin poikkeavaa ilmapiiriä, tuntemuksia ja uskomuksia, kuten erottelumme eniten susihavaintoja sisältävien susikuntien ja muiden (vähemmän kuin noin 50 havaintoa vuodessa) kuntien vastaajien välillä tuo esille. Hyvä on kuitenkin huomata, että erot ovat verrattain pieniä, eivätkä siksi yksinkertaisesti palaudu kysymyksiksi siitä, missä sudet ovat, ja kenellä on omakohtaisia kokemuksia susista omassa asuinympäristössään.

Kolmannes kansalaisista kokee riistaviranomaisten valta-aseman suureksi ja 40 % kohtalaisen suureksi. Viranomaisen takana on kuitenkin vahva luottamus tietolähteenä. Tätä samaa luottavaisuutta ei osoiteta EU:n päätöksenteolle. Myös kansalliset poliittiset päättäjät, kansanedustajat, koetaan verrattain epäluotettaviksi. Reilu puolet kansalaisista piti kansalaisten omaa vaikutusvaltaa pienenä tai hyvin pienenä. Ilmiselvästi valtaa halutaan EU:lta kansalaisille, erityisesti reviiiritasolle. Vaikutusmahdollisuuksia onkin pyritty kasvattamaan esimerkiksi paikallisten reviiiryhteistyöryhmien kautta. Kyselyaineisto ei auta vastaamaan, mihin vaikutusvaltaa tarvitaan, mutta yksi ilmeinen kysymys liittyy

metsästysjärjestelyihin (esim. suden kannanhoidollisen metsästyksen edistämiseen, rohkeiden susiyskilojen vähentämiseen).

Kiitokset. *Haluamme osoittaa kiitoksemme kaikille raportissa esiteltyihin kyselyihin vastanneille, sekä kaikille tämän raportin käsikirjoitusta kommentoineille. Osoitamme kiitoksemme myös kaikille kyselyjen taustalla olevien projektien rahoittajille sekä yhteistyökumppaneille.*

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000